

NEMZETI ÚJSÁG.

HAAAI ÉS KÜLFÖLDI TUDÓSÍTÁSOKBÓI.

Alapítá Kullvár István táblabíró, kiadja Özvegye.

Harmhnezkilenczedik év.

34. szám.

P e s t, Szent-György hó 27én.

1844.

TARTALOM.

Hazai napló. Kinev. Országgy. 179. ker. ülés: a bányatörvényjav. folyt. 180. ker. ülés: a bányatörvényjav. meghí. el. 181. és 182. ker. ülés: a városok rendezése. Korunk ügyei. (A status kötelessége IV.) Itélet a Nemz. Újságról. Vid. lev. Biharból (közgy. követ vál. készületek.) Csanádból (közgy.) Veszprémből (czáfolat). Pozsonyi tárcza. Magyar dolgok külf. lapokban.

Külföldi napló. Spanyol - , Franciaország.

Lapvizsga. Jelenkor. Világ.

Társalgási terem. Nehány legújabb szimulium ügyében, a „Világ”ban kijött szövegek ellenében. Nyílt levél. Tars. és intéz. Kisfaludy társ. Iparegyesület, színészet Pozsonyból. visszahuzás. — Hirdető.

HAZAI NAPLÓ.

Kinevezések. Ó es. s apost. kir. Főlsége Becker János esztergomi kanonokot komáromi főesperessé, és Jekelfalussy Vincze pozsonyi kanonokot esztergomi kanonokká méltóztatott legkegyelmesebben kinevezni.

Ó es. s apost. kir. Főlsége a munkácsi görög kath. káptalannál Csurgovich János éneklő kanonprepostá, Csopely Tivadort olvasó; Zombory Jánost éneklő — Popovics Ján. örkanonokká, Ladizinsky Sándort pedig meszterkanonokká méltóztatott legkegyelmesebben kinevezni.

Ó es. s ap. kir. Főlsége a chasmai társas káptalannál megürlt tisztheli kanonokságokra Martinchevich Ign. nedeliczai és Suvich Adám kapronczai pléb. méltóztatott legkegyelm. kinevezni.

Országgyűlés. CLXXIXd. kerületi ülés, april 18án. Elnökök. stb. kik előbb. A bányatörvényjavaslat tárgyalása tovább folytatatték; a 615. §ra nézve, melly azt rendeli, hogy ha valamely pörben két bíróság teljesen egyformán ítélt, főlebbvitelnek helye nincsen, hanem csak perújításnak (mint a váltóügyekben) azt kívánák némelylek, hogy a főlebbvitel ugy engedtessek meg, valamint az a polgári pörökben divatozik, ezt azonban a többség elveté s maradt a szerkezet; s ezen ülésben az egész bányatörvény bevégeztetett, s így az egész 628. §ban foglalt bányatörvényjavaslat csekely változtatásokkal megmaradt.

CLXXX. ker. ülés, april 19én mint Főlséges urunk születésének örömnappján ülés nem tartott.

April 20án. Elnökök stb. kik előbb. A bányatörvényjavaslatban kerületileg tett módosítások szerkezetileg megvitattatván, hitelesítettek.

CLXXXI. ker. ülés, april 22én. (Elnökök Thurócz) Rakovszky (Gömör) Nagy Károly, jegyző: Szentkirályi, naplóvezető Zakó.) Tárgy — a szabad királyi városok elrendezését tárgyzó törvényezikre tett főrendi észrevételek vitatása. Miután a válaszenet, — melly mellett a kitűzött tárgy a fő RRtől átküldetett — fölolvastattott, — a jegyző emelt szót, jelentve; miszerint a m. főRR. a fölolvastott izenetben a bányai jogok főtartását célzó intézkedésekre szólítják föl a KK. és RRt; melly föl szólításra a m. főRRnek szónok véleménye szerint az lenne czélszerű felelni; miszerint az említett jogokat biztosító intézkedéseket a KK. és RR. nem csak ohajlják, sőt e tekintetben a tárgyalás alatt forgó bányai törvényekben már rendelkeztek is, — nehogy azonban ez eszmét illetőleg a két tábla között valami nehézség támadjon, szóló — azt is tudatni kívánja a mlgos főRRel, hogy a mennyiben talán e jelen országgyűlésen a bányai törvények erőteljessékké nem szentesítenének, később az országgyűlés vége felé is lehetend a szabad kir. városokat rendező törvényezikben a bányai jogokat biztosítólag intézkedni, kijelentve; miszerint a t. KK. és RR. ezt mindenesetre teendik.

E javaslat elfogadtatván, olvastattak a főrendi táblának észrevételei, jelesen a képveseleti táblánál a városi rendezést tárgyzó törvényeziknek e homlok írása: „törvényezik a kir. városokról” — a m. főRR. így ohajlják kitenni: „törvényezik a szabad királyi városokról” — ez egyhangulag elfogadtatott. Egy bányavárosi követ a törvénynek eddigi nyelve és szokása szerint a bányavárosokat is kifejezetni kéri, a homlokiratban, támokul fejtegetve; miszerint e törvényeziknek jótékonyágát ugy is sokan nem akarák a bányavárosokra kiterjeszteni, s csak egy hazafinak — ugymond az első hazafinak köszönheti ki nem maradásukat. Nem volt a törvényhozás előtt eddig sem s ezután sem lehet fölösleges — ugymond — illy kitéltet használni: „a szabad kir. és bánya városok” — ezt mostanra is kéri szónok. Egy megyei követnek — egyhangulag elfogadott javaslata szerint ez is akkorra halasztható, ha talán a kezdett bányai munkalat törvénye nem szentesítenék.

Azon kívánata a m. főRRnek, hogy az Iső §ban e kitéltet helyett: „a sz. kir. városoknak jogai e törvényen alapulnak” — tétessék: „jövendőre ezen törvények által szabályoztatik” — egyhangulag elfogadtatott; valamint az is: hogy ezen §. a törvényezik végére tétessék. —

A 2dik és 3dik §ban ajánlott módosítás, valamint a 4. és 5. §§. kihagyása is viszhangra talált; — ugy a bekelezésről szóló 8d—20 §§ig, és annak következtében javasolt kikelezési §§nak a 23—30 §ig kihagyása, s a két tárgynak, két egymástól különbözö, s egymást közvetlenül követö §§ban rövid kitétele méltányoltatott.

A 42dik §ban a KK. és RR. szerint a kisgyűlésnek bejelentendő a telepedési szándok; — a főRR. a tanácsnak vélik bejelentendőnek. — E kérdés eldöntését egy megyei követ akkorra véli halasztandónak, mikor a főRR. határozata a kisgyűlésekről, és tanácsról előforduland, hol, ha a főRR. javaslata elfogadtatik, e kérdés önként eldül a javaslat egyhangulag elfogadtatott.

A 44dik §. b) pontjánali különbséget — egy szónok szerint a félreértés szülte, mert az elvben a két tábla egyezik, mert mint szónok mondá csak olly hivatalnokokat kívánnak a KK. és RR. telepedetteknek nem tekinteni, kik a varossal semmi összeköttetésben nincsenek, például — mond szónok — egy középponti szolgabíró, ki talán 3. évig tartó hivatalánál fogva a városban lakni köteles; de hivatalából kimaradván, a várost elhagyja, — vagy egy kamrai tisztet, ki pár évig lakván a várost, az ottani lakást föltételező hivatalából elmozdítatik — s hasonlókat kívánnak a KK. és RR. telepedetteknek nem tekinteni, miben — szerinte a m. főRR. is megegyezendnek, erre nézvetéhat bővebb fölvilágosítást javall, — elfogadtatott, — ugy szinte a 46 §. módosítása is.

Az eddigi csupán szerkezetileg módosítások vitatás nélkül elfogadtattak, azonban a következő §§ban rejltö elvben a két tábla közti lényeges különbség kissé hosszabb vitát szült. — A KK. és RR. javallata szerint ezen §§. erejénél fogva a szabad kir. városok alkotandó szabályait, fölőbb jóváhagyás előtt foghatnak végre hajtani; — a fő RR. javallott módosítása szerint, csak a nm. kir. helytartótanács helybenhagyása után lennének végre hajtandók az alkotandó szabályok. — Egy megyei követ mind a két elvet összehasonlítólág fejtegetve mondá; miszerint, ha a kir. városok a megyékhez mérve rendezendő — hüven követtetik; a kerületi szerkezetnek maradni kell szükségesképpen; — valamint akkor is czélszerű lenne meghagyni, ha

a nm. helytartótanácsnak gyakorta késedelmezö, többszöri eljárása vétetik tekintetben; de ez esetben nem mellözheti szónok, a KK. és RR-et három kérdésre figyelmeztetni. 1-ör Ha a sz. kir. városok valamely törvénybe ütözö szabályait bizonyos individuumon végrehajttandják, bár ezen törvénylenes szabály később megsemmisítetett, hogyan szerez magának kárpótlást a károsult egyén egy hatalmas jurisdictio ellen, — 2-ör Ha a városoknak illy módon végrehajttott szabályai, később, mint törvénybe ütözök a helytartótanács által megsemmisítetnek, birhatand-e e törvényhatóság kellö tekintéllyel? — 3-ör Ha bár a két tábla közt megtörténnek is az e kérdés fölötti olly egység, hogy a KK. és RR. javaslata elfogadtatnak — meg fog-e ebben a kormány egyezni, kinek eddig végrehajtás előtt terjesztettek jóváhagyás végett a szabályok? — Ezen kérdéseket lehető eredményeikkel megfontolván, szónok egy indítványt tesz, melly szerint a m. főRRnek elve e kérdést illetőleg elfogadandó, — mint mondá — azonban pusztán azon elv, melly szerint a szabad királyi városok által alkotandó szabályok végrehajtás előtt — helybenhagyás végett fölterjesztendök, — nehogy azonban a késedelmes helybenhagyás a közigazgatást hátráltassa, vagy épen megakadalyozza, szónok biztosítani kívánja a szabályt alkotó törvényhatóságokat, és így csak azon garantiák mellett javasolja a főRR. ajánlatát elfogadni, mellyek a KK. és RR. által e helybenhagyást illetőleg fölállittatnak.

Egy megyei követ a kerületi szerkezet mellett szavazva, röviden csak azt jegyzi meg, hogy ha az iménti szónok indítványa elfogadtatik, s majdan elbe lépénd, — a városoknak — szándokolt önhatósága meröben megsemmisítetik, s a szabályalkotási jog helyet, mivel egy önálló hatóságnak birni kell alkotmányos honban — a városoknak csak indítványozási jog marad föl.

A következő szónok a legketesebb jövöjét látja a kir. városoknak az által, ha a kérdéses elvek közül az első szónok indítványa többséget nyervén — az fogadtatnak el, hogy az alkotandó szabályok fölterjesztendök mielőtt végrehajttandának; még pedig ugy fogadtatnak el, hogy a szabad kir. városok legkevesébe sem biztosítassanak a fölött, hogy alkotott szabályait a m. kir. httötanács helybenhagyandja. Már pedig — ugymond szóló a m. főRR. — azon eszme biztosítására kitűzött garantiáknak is, mellyeket a KK. RR. megalapítandóknak javaslának, csak némelyleit fogadák el, szónok tehát ugy van meggyözödvé; hogy mielőtt az elvet illetőleg határozatnak, a javaslatba tett garantiák fölött történjék egyezkedés, és ezt indítványba teszi.

Vagy akarják a KK. és RR. a szabad kir. városokat önállóságba helyezni, — így szól egy megyei követ — vagy nem; — ha igen, ugy a staturarium jogot azon épségben kell nekik adni, minöben a megyéknel is létezik, s ezt annál inkább; mert a KK. és RR. e munkalatot megkezdvé egy elvet tüztek ki: a kir. városokat a megyékhez alkalmazottan rendezni. — Ha nem akarják önállóká tenni a szabad kir. városokat, akkor nem is rendezik, s az egész munkalat czélja az leend: hogy a szabad kir. városok ezentül nem a kamarától, hanem a helytartótanácstól függjenek. — Szónok az elsöt kívánja, és szavával oda járul, hogy a KK. és RR. előbbeni határozata épen maradjon. — Nem tántorítja szónokot azon ellenvetés is, hogy ha bár a főRR. bele egyeznének is a KK. és RRnek e kérdést illetőleg tett javaslatukban, a kormány nem egyezdik bele; mert szónok szerint számos kérdések-

re, s tett javaslatokra ellehetne ezt mondani, melyek mégis erősen pártolatnak, s nem pártolástól óvjon az ég. Azt sem lehet mondani — úgymond — hogy a két szerkezet közt nem nagy különbség van; mert nézete szerint a két szerkezet elvileg így lényegesen különböző, s szerinte a statutarium jog ott feneklik, hogy az alkotandó szabályok az alkotó törvényhatóság által azonnal végre is hajtathassanak, ellenkezőleg — szerinte — nem statutarium; hanem indítványozási jog, mellyel a szabad kir. városoknak czéltott önállóságuk legkevésbé sem eszközöltetik. — A m. főRR. — úgymond szónok — a III. 2: 7re hivatkoznak; de — szerinte e jelen században azon törvényre hivatkoznunk annyival inkább nevétséges, miután abban Verbőczy nem olly különös elvet fejtett ki, s a mellyre ugyancsak Verbőczynek szavai: „aliquando valent, aliquando non valent“ igen is alkalmazhatók, nézze meg bar ki azon törvényt, — mond — s bátran elmondhatja, miszerint a közt, s az: „ibis redibis nen morieris in bello“ közt igen kevés, vagy éppen semmi különbség nem létezik. —

Egy megyei követ utasítása következtében a KK. és RR. szerkezetét pártolja, s a szabályt a határozattól tisztán megkülönböztethetőleg kívánja definiálni, hogy ezen eszmék el ne cseréltesse. Nézete szerint a szabály minden lakosokat, s hasonló esetben is kötelez, s ezt a definícióban világosan kívánja kifejteni. Ha — úgymond — a többség a p—i indítványt elfogadja; nem mellőzheti szónok egy indítványt tenni, melly szerint némely rendőrségi esetekre alkotandó szabályok végre is hajtandók helybenhagyás végett följeljesztés előtt az első indítványt tevő P— megye követe is — hiedelme szerint — annál inkább foghatja méltányolni, mivel nemesak hogy olly esetek fordulhatnak elő, hol rögtön tényezés a legnagyobb veszék elhárítója lehet; de ezen joggal — szónok tudára is némely szabad kir. városok már eddig is éltek.

A következő szónok — megyei követ — nem ellenzi ugyan az első indítvány elfogadását, sőt ahoz járul is; mindazáltal tekintve, miszerint némely vidéki kereskedők a sz. kir. várossal összeköttetésben levén — igen érdekeltethetnek; hogy tehát az alkotandó szabályokat ne csak a városban lakók, hanem mind azok, kiket bár miként illet, vagy illetet, tudhassák, szóló indítványozza; hogy a nm. kir. httótanács az általa jóváhagyott szabályokat azonnal országszerte köröztesse, magától értődően elfogadása azon kerületileg tett javaslatnak; melly szerint a helytartótanács az orsz. gyűlést időről időre tudósítandja. —

Többen nyilatkoztak még az első indítványt, vagy a KK. és RR. előbbi szerkezetét pártolva, míg a kérdés eldöntése szavazatra került, és 28 szavazattal — egy megye nem szavazván, 20 ellen a p—i indítvány határozattá szentesült; melly szerint am. főRR-nek azon javaslata, hogy a szabályok följeljesztendők; mielőtt végrehajthatnának — elfogadtattott. A definíciókat illetőleg a jegyző szerkezetét kiegészíteni megbízott, — valamint az utóbbi két indítvány is; — melly szerint lör a rendőri némely esetek kivéendők. — 2or A jóváhagyott szabályokat a nm. kir. httótanács országszerte köröztesse, — egyhangulag elfogadtattott — és az ülés eloszlott.

CLXXXII. ker. ülés, apr. 23án. (Elnökök stb. az előbbieket). A tegnapi napon szőnyegre emelt — szabad kir. városok rendezését czélzó törvény-czikkre közölt főRR. észrevételek folytatolagosan olvastattak, s vitattattak. Az 50. §nál a m. főRR. e kitétel helyett: „a szabályok pótolják a törvényeket“ — ezt ohajtják használni: „a szabályok czélja, teljesítése a törvényeknek.“ — A KK. és RR. saját javaslatukat czélszerűbbnek vélvén, az ajánlott módosítás elvették. Az 51d. §. a főRR. módosítása szerint ugyan, de kihagyásával e szavaknak: „Törvényes gyakorlat“ — elfogadtattak, s az említett szavak kihagyásának indoka: mert — mikint azon elvben a m. főRR. is megegyezének — hogy minden e törvény elleni gyakorlat eltöröltetik. — Az 54. §ban e kitétel helyett: „a helytartótanács által“ — a főRR. ezt ohajtják: „a helytartótanács útján“; de a melly ajánlott módosítás, kevésbé czélszerűnek látszatván, el nem fogadtattott. Az 55dik §sbani módosítás egyhangulag elfogadtattott.

Az 56d. §t, melly szerint a nm. kir. helyt. tanács,

czélszerűbb intézkedés ajánlata — végett a jóváhagyás alá terjesztett szabályok föl nem függeszthetők — a m. főRR. mint fölöslegest kihagyni javaslának, melly azonban nem méltányoltván; a KK. és RR. a régi mellett maradtak; ugy az 57d. §t illetőleg tett javaslat is elvették. Az 58d. §. a szabály jóváhagyásának a KK. és RR. szerint 3. a főRR. szerint 6 hónapot rendel, ez kissé hosszabb ideig tartó vitát szült, melly még eddig alig tapasztalt láma között folyt le, s bár az elnökség egyik főföladatának megfelelő — gyakorta s jogszerűleg igényelte a kellő esendet, kijelentve, mikint a létező zűgást — nem a jelenleg alig néhány egyénből álló hallgatóságnak; mint inkább az azoktól egészen különböző föladatu jelenlevőknek lehetne tulajdonítani, — alig lehet mégis a következő szavazást is kellőleg fölfogni. — A 6 hónapi határidő sokaltatván a KK. és RR. az először megalapított 3 hónap mellett maradtak; de némely szónokok abban találának nehézséget, hogy a helytartótanács e kitűzött határidő alatt eldöntő feleletet adand-e vagy nem? s ezt ohajtván az illető §ban világosabban kifejteni, különféle módosítások ajánlattak, jelesen egy szónok ugy véle módosítandónak: „hogy a helytartótanács a mondott 3 hónap alatt eldöntő helybenhagyó, vagy helyben nem hagyó feleletet adandjon, — némelyek e módosítást fölöslegesnek vélték; mert — szerintük — az a törvényjavaslatban elcsavarhatlanul rejlik; míg a kérdést szavazat dönté el, és a RR. régi szerkezet 28 szavazattal — egy megye nem szavazván 20 ellen — terjedelmileg megtartott. A következő §. ugyan az imént mondott eszme kis módosítással kifejendők javasoltattott — azonban szavazat többséggel itt is elvették.

A város hatóságáról rendelkező következő §§. az eddig elfogadott — főRR. észrevételekben rejő elvek, s eszmékhez alkalmazandó — mikint a ker. jegyző megjegyzése, s mellynek véghezvitelére önkényt ajánkozván — az ülés eloszlott.

Körünk ügyei. (A status kötelessége, IV.) Hogy némely előbbi állításaim félre ne magyarázathassanak — mikép már némelyek által valóban is félre magyaráztattak — kénytelen vagyok itt világosabban kimondani, mikép én azt soha mondani nem akartam, hogy a status nem intézkedhetik ugy, hogy jövedelmeinket növelhessük — ezt inkább szerintem is csak a status teheti lehetségessé, tette is mindig tehetsége szerint, teszi jelenleg is, teendi, mennyire tőle telni fog ennekutána is mindaddig, míg e világon statusok létezendnek, mert ezt már maga a statusok természetete ugy hozza magával; de igen is, azt mondottam, s most ismételve mondom, hogy a status sem hajdan nem tette, sem most nem teszi, sem jövendőben nem teendi lehetségessé soha, hogy annyira növelhessük jövedelmeinket, miszerint minden, még képzelt szükségünket is kielégithessük, s éppen azért azt tenni a status kötelessége soha nem volt nem is lesz. A status ez érdemben mindig annyit — éppen annyit tett, mennyit tehetett, de soha nem tett, s nem teendi annyit, mennyit akar a tömeg, akár egyesek kívántak v. kívánandnak; és ha néha talán ugy látszott, mintha a status kevesebbet tett volna, mint látszólag tehetett: bizony az csak látszott, tetszett, de valósággal legyőzhetlen akadályok miatt még sem tehetett többet, mint valóban tett, — pedig ezentul nincs kötelesség.

Vegyük például országgyűléseinket — ezek nyolcz századokon keresztül arra használták folyvást minden tehetségüket, hogy e szegény hazát legüdvösebb törvények alkotása által boldoggá tegyék, mindenik külön azt ohajtá legforróbban: bár ő lehetne az a szerencsés, ki azt egyszerre s örökre lehető legboldogabbá tehetné. S ime bár nyolcz századok lefolyta alatt számtalan országgyűlések tartattak, bár ezeken az idők körülményeihez alkalmazott s legjobbnak vélt számtalan törvények alkottattak: mégis talán a mohácsi szerencsétlen ütközet előtti napon sem voltak Magyarországot perczei olly drágák, mint azok napjainkban drágáknak mondatnak, még is milly távol van e haza az igazi boldogságtól, még is soha több tenni valónk, soha annyi üdvöstör-

vényekre szükségünk nem volt még, mint állítólag éppen jelenleg van, mégis, ha e törvényeket mind megalkotandottuk, azért három év múlva ismét szintannyi új törvényekre leend szükségünk, s ha az országgyűlés egész a világ végezteig együtt maradandna, a haza javáról mindig legszorgalmasabban tanácskozandnék, minden évben több száz jeles törvényt alkotandna, azért mégis kívánságainkat ki nem elégithetné, azért mégis mindig volna valamink, mivel megnem elégednénk, mi miatt folyvást nyugtalanokdánk stb. Ha tehát országgyűléseink vetélkedve iparkodtak hazánkat legüdvösebb törvények alkotása által boldoggá tenni, s a czélt még is nemcsak el nem érték, hanem inkább annyira eltévesztették, miszerint mi jelenleg nemesak a haza boldogságával, hanem annak törvényeivel is teljesen megelégedetlenek vagyunk: bizony vajmi könnyen beláthatja mindenki, hogy a statusok sem képesek mindenkor mindent mit akarnak s kívánnak megtenni, legkivált pedig nem képesek ugy intézkedni, hogy annyira növelhessük jövedelmeinket, miszerint még képzelt szükségünket is kielégithessük; mert valamint igaz, hogy az emberek, ha bajok nincsenek, csinálnak magoknak bajt, éppen ugy igaz, ha szükségök nincsen, csinálnak magoknak szükségöt, s a statusnak, ha még illy szükségéről is aggódnia kellene, megállnia lehetetlen volna. Nem, a status ezt nem teheti, s így ezt tennie kötelessége sem lehet.

De ha ez így nem volna is, azért a status még sem teljesithetné azt, mit a P. H. kötelességévé tett, mert kivált azon urainknak, kik mostani jövedelmökkel ki nem jöhetnek, s e miatt vagy soha vissza nem fizethető adósságokat csinálnak, vagy máskép csinálnak s magokat eladják — távolról sem azért van kevesebb jövedelmök mint valóban lehetne, mivel okszerűleg gazdálkodni nem tudnak, vagy jó alkalom hja miatt okszerűleg gazdálkodni meg nem tanulhatnának; nem, ennek egészen más oka van, s pedig sokaknál az, mert, habár nem is igen nagy urak, még is mindenöket másokra bízzák, mindent mások által tétetnek, adatnak, vétetnek, semmi után gondosan nem látnak, semmiről szoros s pontos számadást nem tartanak, kérnek, mindent v. könnyelműleg vesznek, vagy legszorgosabb munkakor Isten tudja hol s miután nyargalóznak, házuknál mi s hogyan történik, nem tudják stb. s bár így mindenök veszendőben levén, csak kevés jövedelmök lehet, még is e keveset is szükségtelen cselédekre, játéokra, s más esztelen vágyak kielégítésére könnyelműleg kiszórják sat. ismernek urakat, kiknél a cselédek minden ellenőrség nélkül magok szokják magoknak kimérni a magtárból évnegyedes illetékeket a nélkül, hogy az egyik v. másik számadó, v. akármikép is a gabonáról felelős volna. Az illy urak nem az okszerű gazdaságban, hanem egészen másban levén örömléket, természetesen nem a gazdaság után látnak, hanem az után fáradoznak, miben örömléket lelik, s így előbb költenek: mintsem a pénzt beszerezték — előbb szeretnek vendégeskedni, fényleni, mintsem azt megkeresték, mi vendégeskedhetésre s fényüzésre kívántatik t. i. — a pénz.

S már most kérde a P. Hirl.: van-e a világon status; melly eszközölhetné, hogy az illy szörű uraknak is, pedig bizony szép számmal vannak — minden szokásos illem parancsolta szükségek kiegyenlítésére elég pénzük, jövedelmük legyen? Oh intézkedhetik a status hogyan tetszik, állithat akár husz fő s akár száz fiók gazdas. egyesületet, azért bizony ezeknek még is mindig kevés pénzük, jövedelmük lesz, soha szükségüknek csak két harmadát is saját jövedelmökből ki nem elégithetnek, mindig adósságot csinálndnak, mig valakitől kölcsönt kaphatnak, s mindig készek lesznek csálni, magokat eladni stb., csak haszon nézzen ki belőle, csak alkalmuk legyen hozzá. Nem, a status ezen nem segíthet, miután magok magokon segíteni nem akarnak; mert bár orsz. gazd. egyesületünk még nincs, bár tehát attól az okszerű mező gazdaságot meg nem tanulhatták, még is nem

ez az ő szegénységüknek oka, hanem az, mivel okszerűleg élni nem tudnak, v. legalább nem akarnak, mivel gond, fáradság nélkül könnyelműleg élni, urizálni szeretnek; mert lám hányan vannak hazánkban, kik Pesti Hirl. ítelete szerint bizonyosan nem okszerűleg gazdálkodnak, s mégis minden család s adósság csinálás nélkül is bővelkednek, ellenben amazok, ha még okszerűbben tudnának is gazdálkodni, még is adósságon kívül alig volna valamijök, mert nem úgy gazdálkodnának, mint gazdálkodni tudnának s nem élnének úgy, mint élniök kellene, mert szintugy egy nap többet költenének, mint egy hónap alatt bevehetnének, pedig akkor hasz- talan akármilyen okszerű gazdálkodást tudni.

Ezeket tehát csak úgy segíthetne a status, ha a bécsi bankot megnyitná nekik s mondaná: netek, itt van, költsétek belőle mennyit tesz- tik! Uram okszerűleg gazdálkodni megtanul- ni még nem volna igen nehéz dolog, s e derék urainknak hihetőleg volna is hozzá kapacitásuk; de okszerűleg valóságilag gazdálkodni is, az már egészen más, ki örömeiket vadász. De a fényűzés sulya alatt mind erkölcsileg, mind anyagilag el- vérzenek, ha a status másképp nem intézkedik, az az, úgy, hogy több jövedelmök legyen — mond K. L. ur. Uram! csak éhség sulya alatt ne vérezzenek el, aztán lássák, ha józan eszökkel élni nem akartak: a statusnak semmi köze hoz- zájok, mert szabadon teszik, mit tesznek s bi- zonyosan panaszra fakadnának, ha kezeik meg- köttetnének, a hazára nézve pedig semmi kár sem következik anyagi elvéresökből, csak kül- földibe ne engedjük vérét átszivárogni, mert majd mások kiöntött vérével nemcsak maguk- nak, hanem a hazának is többet használnának. Mi pedig erkölcsi elvéresésüket illeti, arra csak azt mondom sajnos dolog, de azért a status még sem tehet róla, még sem nyújthat nekik alkalmat s módot olly bő bevételekre, mint szük- ségeik megkivánnának, hacsak magok is hozzá látni, s okosan élni nem akarnak. Egyébiránt azokon, kik erejükkel haladó fényűzésre hajlan- dók, nem is pénzzel, hacsak neveléssel s jó ta- nácsadással segíthetni, csak ezek által óvhatni meg őket, mind erkölcsi mind anyagi elvéresés- től. Oh be sok ember hiszi magáról hogy nevelt, mivel neveltetett vagy is iskoláztatott, de az- ért bizony mégis igen igen sokan neveletlenek, habár neveltettek, névezetesen pedig nevel- leneknek mondhatni azokat, kik többet köl- tenek, mint költhetnek s pedig hasztalanságokra költenek, mert ezek az esztelenekhez nagyon közelítenek.

Én is azt mondom tehát: ne mulasszon el a status semmit a földmivelés emelésére; de ne tegye ezt azok kedvéért, kiknek, ha eget, földet fölforgat is, nem használnak, kik a több jö- vedelemmel is csak épen úgy jönének ki mint most a kevesebbel, kik a sok mellett is szint- ugyszerű adósságot csinálnának, valamint most a keveset, kik a sokat szintugyszerű hasz- talanságra s többnyire bűnre pazarlanak el, valamint most a keveset, kik százezer mellett ugy csal- nának, mint most néhány ezer mellett csalnak, ha lehet. De igen is, tegyen meg a status min- den lehetőséget azok kedvéért, kik most szük- séget szenvednek, miszerint szükségükből ki- vergődve örömapokra viradjanak, s a hazát, melyben élnek, szeretni okuk legyen; tegyen meg mindent azok kedvéért, kik mostani jö- vedelmökkel is beérik, okosan élni tudnak, s a haza közjává tehetségek szerint előmozdítani dicsőségüknek tartják, miszerint több jövede- lemme a haza fölvirágoztatását annál hamarabb s annál több sikerrel eszközölhessek. Ezt tegye a status igenis, de soha se törekedjék arra, hogy a telhetetlenek annyira növelhessék jöve- delmeiket, miszerint még szokásos illem paran- csolta szükségüket is kielégíthessék, mert ezt tenni a status erejét haladja, s bizonyosan előbb elvérzenek, megszűnnek maga a status, mint- sem ezt eszközölhetné: e helyett szóljon inkább szivőkre mindazoknak, kik oktalan életre nem- csak saját vagyoniukat pazarolják el hasz- talanul s iszonyu inség, nyomoruság, gyalázat vesze- delmének teszik ki magukat, hanem még soha vissza nem fizethető adósságokat is csinálnak,

embertársaikat megcsalják, károsítják, nem a- zért, hogy ez által maguknak valami igazi hasz- not hajtsanak, vagy embertársaikkal jót te- gyenek, v. a haza közjává előmozdítsák, — ha- nem azért, hogy a bohó nép által csodáltassan- nak, bámultassanak, a sokaság figyelmét ma- gukra vonják, s szegény, nyomoru létükre gaz- dagoknak, tekintélyes uraknak tartassanak; e helyett tegye inkább megfoghatóvá nekik, milly nagyon csalatkoznak, midőn hiszik, hogy avil- lág fényűzésük miatt gazdagoknak tartja őket, mert az okosabbak vajmi tisztán átlátják a fátylon, s tudják, hogy nem saját, hanem más tollaival begyeskednek, mi bizonyosan csak gyalázatukra válik; e helyett mondom, magya- rázza meg inkább nekik: milly alávaló, czu- dar, esztelen lények ők mind Isten, mind em- berek szemében, midőn ollyasokat tesznek, hajhásznak, mik nemcsak erkölcsiséggel, ha- nem a józan észszel is egészen ellenkeznek stb.

Vannak továbbá hazánkban még másféle urak is szép számmal, kiken a status bármikint intézkedik is, teljességgel nem segíthet. Ezek t. i. azon bohó meggyőződésben élnek, hogy ők a világ hátán legjobban értik a gazdaságot, következésképp nincs ember, kitől ők e tekintet- ben valamit tanulhatnának, v. valaki tanácsára szorulhatnának, ezeknek már természetükben van mindig építettüni s rontatni, mindig csinál- tatni s bontatni, mindent kezdeni s semmit be- végezni, mindent fölületesen megkísérteni, de szilárdul semminél meg nem állapodni; ezek mindig terveznek, mindent saját fejök s belátá- suk szerint tesznek, vesznek stb., e mellett még fényleni, urizálni is szeretnek, s így, hacsak hó vagy eső gyanánt nem hulland nekik a jöve- delem, soha, de soha saját jövedelmekkel ki nem jövedenek, mindig adósságot csinálnak, mindig készek lesznek, ha lehet, mások- kat megcsalni. S ime e két rendbeli urainkat felti a P. H. az elvéreséstől, ezek kedvéért szólítja föl a statusot olly intézkedésre, hogy jövedelmei- ket növelhessék s továbbá is még nagyobb mér- tékben eszelősködhessenek, pedig épen ezek a- zok, kiken maga a status sem segíthet, épen e- zek azok, kik a status kedvezéseit legkevésbé érdemlik meg. Bár inkább azon szegények mel- lett szólalnia föl a P. H. kik ön vétkek nélkül igazi szükségekkel küzdeni kénytelenek!!

Végre, ha a P. H. ollyasokra kötelezheti a statusokat mint láttuk, vagy is, ha egész sze- rénységgel ezt mondhatja: „Ha látjuk, hogy az emberek az ugynevezett szokásos illem — parancsolta szükségeknek annyira rabjai, mi- szerint sokan későbbek csalni, s magokat el- adni, hogy sem ezen szükségüket kielégíten- tüljék: kötelessége a statusnak lehetségessé tenni, hogy az embereknek lehető legnagyobb része becsületes uton módon növelhesse an- nyira jövedelmeit, miszerint valódi, vagy szo- kásos szükségüket fűdözhesse.“ — Ha mondom, a P. H. ezeket mondhatja s követelheti a sta- tustól, kérdés, valljon én épen olly joggal nem követelhetem e tőle a következőt: „Ha látjuk, hogy az emberek a bor s pálinka ital- nak annyira rabjai: miszerint sokan készek csalni, lopni, s magokat eladni, csakhogy foly- vást részegeskedhessenek: kötelessége a sta- tusnak lehetségessé tenni, hogy az emberek- nek lehető legnagyobb része becsületes uton módon annyira növelhesse jövedelmeit, mi- szerint folyvást részeg lehessen“, mert ha a fényűzők majd akkor, ha több jövedelmök lesz, megszűnnek csalni s magokat eladni: bizony majd a bor s pálinka ivók sem csalnak, lop- nak akkor, ha mindig holt részegen heverend- nek; és ha a fényűzés azért jó s szükséges, mivel millió munkás embernek táplálékot nyújt: bizony a részegség is annál több hasznot szo- kott hozni millió munkásnak, minél gyakoribb s folyvást szokott lenni, mert annál több bor s pálinka két el s annál jobb ára van. Uram! ki az ugynevezett szokásos illem paran- csolta szükségeknek annyira rabja, miszerint kész csalni s magát eladni, csakhogy e szükségüket kielégíthesse: az szintolly részeg, va- lamint az, ki a bor vagy pálinka italnak an- nyira rabja, miszerint kész csalni, lopni, csak

hogy részeg lehessen, s nincs is a két részeg- ség között más különbség mint az, hogy min- denik más nemü, shogy a P. H. részegei addig milliókkal megcsalják s károsítják embertársa- ikat, míg az én részegeim alig ezrekkel!

K—u J.

Ítélet a Nemzeti Ujságról.

Egy munkában ezt olvassuk:

„Mi a politikai pártokat illeti, nem merném ál- litani, hogy van csak egy is, melly a journalisti- cában tisztán, határozottan képviselve volna; ha- nem ha a papi párt, de mellynek valamint jelene már alig van: ugy még kevésbé lehet jövőndő- je. 1) A „Nemzeti Ujság“ mind a mellett is, hogy szép erőket egyesítette újabb kezelése körül, 2) nem fog megfelelni a célnak, mellyre ezen erőket összegyűjté. 3) Mint politikai lap vallásos színével, melly minden sorát átlengeti, 4) nem fog soha annyira emelkedni, hogy nevezetes, hatásteljes pár- tot alakítson. 5) A természet ősziről vissza megy u- gyan a kikeletre, de csak a télen át; így az emberi ész is, ha tavaszát elérte, 6) nyarára siet, s nem hanyatlik vissza a nagy bőjtbe a nélkül, hogy előbb adventjét át ne élje... 7) Nálunk az ész most kezd fejlődni, 8) s a „Nemzeti Ujság“ hívei már is visz- sza akarnak azt riasztani a fagypontra alá. 9) Ez nem megy; s valamint óriásnak hiába nevezgetjük intel- ligeniáinkat; 10) ugy való más részről az is, hogy fejlődését, s férfiosodását elnyomni senkinek sem lesz hatalmában.“ 11) —

Vidéki levelezések.

Biharból, megyei közgyűlés. A pártos- kodás nemzetünknek eredeti bűne, s több százados atka, talán hazaszerte sehol sem gyakorolja inkább romboló hatását, mint épen megyénk kebelében. Nálunk mindent személyes érdek, és személyes gyűlölség vezet, és ront, s csak a jó Isten tudja, mikor szabadulunk meg, a minden jó igyekezetet megemésztő lángot okádó kétféjű sárkánytól, melly- ről valóban elmondhatjuk, hogy jövedei teremün- ken, ugymint kivüle saját szívérvünkkel él. Mi- után azonban a személyeskedő zsoldostali harcok, sem a közügyre hasznosak, sem azolvasóra tanulsá- gosak nem lehetnek, mellőzöm azt közlésemben egé- szen, s egyedül másodalispánunk elnöklete alatt tartat- tott martiusi közgyűlésünk határozatára szoritkozván a t. olvasó ugy is kitalálhatja, hol és hányat ütött az óra. — A RR. helyeslését megnyert követ-jelentések föl- vasása folytában, a Sz. — r. megyei követen elkövetett

1) Kérem, kérem tisztelt művész ur, mi épen a jövőre építünk, pedig: Iór mert nem lesz ez mindig így. Zor mert a túl liberalis mámor is eloszlik. Ha pedig csal- atkoznánk — akkor — akkor — bizonyára nem mi lennénk okai. Szerk.

2) Alázatos szolgálja Humillimus servus domine specta- bilis! Szerk.

3) Ön tréfálni méltóztatik, mi mindennap ellenkezőt ta- pasztalunk, de tessék meggyőződve lenni, szel- temestől lelkestől rajta leszünk, hogy megfelelhessünk a célnak. Szerk.

4) Ismét bók, ismét bók. Tehát programmunknak meg- feltünk. Helyes! köszönjük alázatosan domine magnifice! Szerk.

5) Oh dodonai oraculum! Szerk.

6) Ugyan őszben van-e vagy tavaszban az öné. Szerk.

7) Már ez azután új tan, egészen új tan, mellyért sze- retnék ismeretlen quantitas uram fejét megmosni. De hazánk becsületeire hisszük, hogy ez új tantól minden igaz magyar megvetéssel és méltó fölhabo- rodással fog elfordulni, a vallás az ész fejlődésének és haladásának gátja?!... illy állitáshoz nagy paro- xismus kell domine illustrissime! — (Nem tudjuk valódi címét önnek, domine auctor tehát inkább többet mint keveset.) De higgye el, ha e tanra építe- nének, rövid idő múlva számos birodalom romjait lát- nók. Szerk.

8) E bököt meg nem köszöni önnek a nemzet, hanem ha a nálunk alatt a szerző ur maga-magát érti, oh ak- kor teljességgel semmi ellenvetésünk sincs, mert ál- litását eléggé igazolja e jelen opusa. Szerk.

9) Ezt talán álmodta ön? Vannak nagy gyermekek, kik nappal is kísérteteket látnak, szinte mint népbá- rátok, kik 40,000 botban találják a liberalismus bi- zonyítványait és a népnevelés leghatalmasb eszkö- zét. Szerk.

10) Már ez rágalom, hiszen ön intelligentia óriás kö- zöttünk él. Vagy nem az volna? Egykor olvasók: túlzott szerénység elrejtett kevelység. Szerk.

11) Főképp ha olly mécses lobbannak föl, mint e munká- ban. Szerk.

utezai botrány, és személyes bántalmak következtében érkezett k. leirat nem pártoltatik, a többség ugyan is sérelmet nem látván a tényben — sőt azt jól történtnek állítván — újabb — illyes botrányokat gátló és büntetőtörvény hozatalát szükségesnek nem látja. Örömmel fogadtattott továbbá a h. tanácsnak azon rendelete, mellyben tudósítja a megyét, hogy a kir. biztost oda utasította, miszerint, a vizsgálatokat s földadásokat azokkal, kiket érdekelnek, ne a megye által, hanem maga közölje; ezen újabb rendelet következtében ujjolag várjuk megyénkbe a kir. biztos urat; vajha valahára a béke olaját hozhatná magával körünkbe. A tisztikar — miután működésének törv. határideje majus 10kén már letelik, az időre — hivataláról leköszönt, azonban a RR. kívánatára — mivel jelen körülményink közt a tisztujtás igen bajos volna — addig míg a kir. biztos ur munkálatát bevégi, hivatalában ujjolag megmaradt. — Comoediauraim — valóságos comoedia Volt továbbá némi díjnak félelvi előlegezése végett. Szóló ki e tárgyat földézte azon fegyvert, mellyel a főispáni helyettest sérteni akarta, ön maga ellen fordítá, mert valóban keserű, sőt még a keserűnél is rosszabb személykedő kifakadásai, nem csak hogy megyei terembe nem, de becsületes kávéházba sem valók. Hájába ur a i m madarat tolláról, embert szaváról lehet megismerni. — Egy tárgy fordult még elő zöldasztalunkon, mellyet csak azért sem hallgathatok el, mivel protestans keresztény atyánkfiai irantunki türelmének egy kis tanuságos adataul szolgál: ugyan is a micskei község folyamodást nyújtott be megyénkhez, hogy a diak szertartásu püspök hivatalos leveleinek tovább küldésétől őket szabadítsa föl. Elmellőzzük itt, azt miszerint a püspökség hatóság lévén, egyik hatóság a másik leveleinek tovább küldésére köteleztetik az 1786ki kir. parancs szerint, csak azon ténny említjük meg, hogy ugyan azon protestans község teszi ezt megyés püspök ur ellen, mellynek kebelében, a m. püspök ur, az elég terjedelmes kath. iskolának egy részét, minden vallás különbség nélkül, — s így a protestansoknak, mint a falu közönsége számosabb részének legnagyobb hasznára — kiseddóvó intézetét — megyénkben az elsővé — akarja alapítani, és alakítani. — Haladatoság — ubi es ?? Komáromy Gy. lemondott megyei követünk helyébe, az új választás april 29. ére van kitűzve; az ugynevezett conservatív párt jelöltje P. L. az 1839—40ki országgyűlés alatt Heves megyei követ, a másik része D. hivatalától fölfüggesztett tiszti főügyvéd. — A pártok minden valláskülönbség nélkül már meglehetősen kezdik püfölni egymást. Mellyik lesz a győztes. V e d e r e m o.!

Csanádból. Mart. 4kén tartott közgyűlésünkön másod alispánunk elnökölt, vitatkozásainak csak jelesb tárgyait közlendem. Iór a mult évben S törvényszéki táblabírákat választánk, de a dolgok halmozásának ezek kívánatos gyorsasággal megfelelni képesek nem lévén, számukat 12 szaporítottuk. 2or a házi pénztár a szükséges költségek fődözésére elégtelen lévén, sőt némellyeket fődözetlenül hagyván, a folyó évre mulhatlanul kellendő költségek szigoru s e mellett mindent számba vevő költségvetésre választmányt nevezünk ki. 3or a Maros megyénkben nagy károkat okozván, Torontallal értekezendő küldöttség neveztetett ki, mellyet fölhatalmazánk, hogy nescak a folyó új medre iránt, de a rögtön elhárítandó veszély módjáról is tanácskozhassék és intézkedhessék. 4. A nmlgu helytartótanácsnak azon intézményét, melly az uradalmi ügyvédeknek a közgyűléseken szavazati jogot tulajdonít el nem fogadják, sőt nehogy jövőre illy intézmények által szorítsunk, követeinknek meghagyóik, hogy e sérelmünket orvosló, s félre nem magyarázható országos törvényt indítványozzanak és sürressenek. 5. A kir. kincstári uradalmakban a jobbágságnak téglá s cserép égetés az illető uradalmi igazgatóság által megtiltatott, mivel pedig mi urbérünkben e jogot a földesuri jogok között sorozva nem találtuk, a jobbágság méltányos panaszaát védőleg följelentettük, azonban ez ügy urbéri pörre igazítottatott, mi által mi mind az 1836. mind az 1840ki hazai törvényeket megsértetteknek találjuk, azért nescak a nmlgu m. kir. helytartótanácsnak fölrünk, hanem követeink által az ország színe előtt világos törvényt sürgettetünk. 6. Turóc megyének ismeretes levele nescak el nem fogadtattott, hanem mint nemzeti haladásunkat gátló

intézkedés, melly alkotmányunk kifejlését megrontja korszerűtlennek, sőt vészit hintőnek nyilvánítottatott. Csanád mindig károsoknak tartja a visszalépéseket. 7. Somogyinak az utasítási rendszer tárgyában irt levelet a tudomásul vettek közé igtatók. Csanád a megyék jogára támaszkodik, mellynél fogva követei eljárását helyeselheti, vagy rosszalván azt, követeit visszahívhatja. S. Zólyom, Tolna, Hajdu s Jász kun kerületek levelei pártoltattak, ellenben 9 Bácsé a kir. városok rendezését halasztani kívánó, minthogy minél előbb kívánunk a zavarból kihatolni el nem fogadtattott. 10. Követeink tudósításai s országos körlevelek véleményezés végett kiadattak. 11. Az adó ügyét sürgetvén a kor kívánata, miután eddig gróf Széchenyi telekdija a legelfogadhatóbbnak mutatja magát, oda ment választmányunknak e tárgyban beadott véleménye, lahogy rendes adót, nem lehetne kivívni, ez fogadtassék el. 12. Jövő közgyűlésünk majus 28án tartatandik.

Veszprémből. Válasz Csiki Emanuel urnak ezen lapok 31. számában hozám intézett feleletére. *) „Nekem úgy látszik: már maga taglatjának czime logikai botlást foglal magában, ugyanis: Beke ur a kérdést szükségtelennek vallja, mivel állításom alaptalansága első pillanatra világos, már ha ez így van, a józan logica szerinte annak kelle következni, tehát a kérdés megfejtése szükségtelen, s Beke ur még is azt következteti: hogy mivel állításom alaptalansága első pillanatra világos, azt megfejtjeni szükséges — mi valóságos botlás.“ Csak eddig olvastam Csiki E. ur feleletét, s miután olly világosan kifejtettem a logikai képtelenséget magukban foglalni látszó szöveget „szükségtelen kérdésnek szükséges fejtegetése“ és még is ezeken kezdi meg Csiki a válaszadó czikkjét, megenged, hogy azt tovább nem olvastam. Mert hisz midőn majdnem 3 hónap elfolyása **) alatt készített feleletét, az illyen semmit jelentő, a tárgy mivoltához épen nem tarozó egyes szavak hüvelyezésére kezdi Csiki ur a visszatörölés védfalait építeni, igen természetes vala elgondolnom, hogyan és hol járta C. E. ur boncsoló kését a tárgy érdemét illető megrovásain taglatában is. Különbben azt teljességgel nem volt föltett szándékom bebizonyítani, hogy Csiki ur tudatlan ember, — mikép ezt feleletének elején felőlem állítja C. E. ur, mert uram vannak ám irók, kik alaptalan, igaztalan, képtelen stb. dolgokat írnak a nélkül, hogy őket tudatlanoknak lehetne nevezni; hanem mert irók olyanok, mint a sanda mészáros, ki máshova néz, és máshova üt; azt gondolják, majd találkozik még valaki, ki az ő helytelen, igaztalan állításukat pártfogolanda, és így közvetve céljukhoz juthatnak. Így például sokan állították, hogy az egyházi javak a status javai a nélkül, hogy valaha valaki bebizonyította volna, és az eszme — mint tapasztaljuk — sokaknak tetszett. C. E. ur ugyanis már nagyobb lépést tett, midőn állítja, hogy a megürült püspökségek jövedelmei valamint a különféle bányák; posták, fiscalitások stb. mind a nemességé voltak, és a nemesség adta ezeket a királynak, mindezt Csiki E. ur nem tudatlanságból irta — mert hisz tudatlan ember illyen dolgok hánytorgatásával nem szokott foglalkozni, hanem mivel — de elég, egy szót se tovább, még akkor se, ha fölszólítandó C. ur, hogy feleletét olvassam végig. Beke Kr.

Pozsonyi tárcza. April 19én az örömapot annak méltóságához illőleg ülök meg. A hálaadó áldozatot a főtemplomban a hg primás mutatá be, s buzgó könyörgései e hon legjobb atyjáért ezek szívében találtak viszhangra. Honunk méltóságai, mindennemű katonaság, és a pozsonyiak serege emelék e hazai ünnepély díszét. — Gr. Almássy Mórész ő nmlga már fölgyógyult, adja Isten, hogy a törvényhozási teremben is minél hamarabb szemlélhessük. — Reguly fölseglésére az ifjuság között aláírások történnek. Ez igen szép.

Hazai dolgok külföldi lapokban. A kölni lapban köv. olvashatni: „A. P. Hirlap“ új szerkesztője elhatározottan Szalay ur a magyar academia másod titoknoká lett. Irói pályáját mint költész kezdé, utóbb apró politikai s jogtani értekezé-

*) E tárgyat befejeztnek tartjuk Szerk.
**) Az igazságnak tartozunk azon nyilatkozattal, hogy Beke ur fölszólalása után két hét mulva kezünknel volt Csiki E. ur felelete, de azt azonnal nem közölhetők tárgy bőséggé mit. Szerk.

sekkel foglalkozott. Föltűnő tehetségeket nem lehet nála észrevenni, academiái titoknoksága daczára. *) Tudva van, hogy az academia mélyen sülyedni indult, s ez óráig semmi épületeset sem hozott napfényre a tudományok mezéjén. A politikai feszegetések és egy nem igen örvendetes literariái kritikasteresség fögyümölcsei az itteni szellemmozgalomnak. A tudomány mélysége s az eszmék isteni fönsége, mellyek nélkül nagyszerű országos életet gondolni sem lehet, még nagyobb részben idegenek a magyar előtt. — Az országháznak építése Pesten a pompás nagy piaczon, most már szilárdan el van határozva. A városi előjáróság a helyet e célra ingyen átengedte. **) Tovább

Mindig nevezetes jelemény marad, s mi nem ismételhjük eleget, hogy a magyar mindent ott kezd, hol más nemzetek végeznek. Az ország szükségeinek rendfolyamát valóban nem ismeri, s folyvást tév-fömkelegben van. Az országnak olly nagy szüksége az utak és csatornák szabályozására, vaspályák építésére, bank alapítására, az ipar segéllésére, mint egy harapás kenyérre; létezése függ tőle, s még is időt és pénzt olly intézkedésekre veszteget, mellyek az előkészületek sorában az utolsó helyet foglalják. Kényelem és pompa valóban utolsó dolga egy fölvilágosult nemzetenk. Tartások, mikép az amerikaiak ezt mindjárt fölszabadulásuk után tették, üléseiket gunyhókban, de tegyék meg a korszerű, hatékony és foganatos törvényeket adjatok, mellyek jöllétet alapítanak, és akkor gondolkoztatok a városok szépítéséről, em lékek állításáról. *)

KÜLFÖLDI NAPLO.

Spanyolország. Maria Christina folyvást hallgat, és tartózkodik minden nyilvánítástól. Mindenki, de különösen Espartero hívei iránt nyájas. Spanyolország igen alászállott, hízélgés, tolaráság, hírkoholás van napirenden. Christina lábainál esuszva találni ma ugyanazon embereket, kik őt kevés évvel ez előtt Spanyolországból kikergették és röpiratokban gyalázták, rágalmozták. Az egész diplomaticai testületből leginkább Bresson gr. vonja magára az exkirálynő figyelmét. A hivatalos látogatásokon kül, mellyeket a gróf az udvarnál tesz, gyakran titokban is látja Christinát. A francia követ jelenleg a spanyol udvarnál ugyanazon szerepet viszi, mellyet egykor Espartero alatt Asthon viselt. A britt követ most visszavonul, azonban gr. Bresson mindenütt kíséri, hogy politikája nyomát el ne veszítse. A házassági kérdés, még mindig az előszínen áll. A kormánypárt francia hgnek kíváná Isabella kezét. E pont iránt több ízben kérdezettek Christina, de kitérőleg válaszolt, mikép kíváná hogy Isabella egybekelését ne siettetnék, előbb alkotmányos nevelésnek kellvén bevégeztetnie, s nepeit ezeknek szükségéit egy körutazás által megismernie. Ez a jelszó, mellyet Párisból elutazásakor kapott. Minthogy a francia párt szítóji az Isabella egybekelését az aumalei hget gátló diplomaticai akadályokat ismerik, tehát olly búvajót találtak, melly másfelé nyílik. Ők Isabella kezével csekélyebb jelentőségű hget fognak szerencsételni, s az aumalei hgnek a másik infantnő keze jut. Tudjuk Isabella királynő gyöngye testalkatu, s több orvos azt hiszi, az első szülés leend halála (?) Ha e szerencsétlenség megtörténék, őse s vele az aumalei hg lépne trónra, a nélkül, hogy vagy Anglia vagy az egész europai diplomacia gátolhatná, azt mit a vak eset okozott. A lázadásoknak e perczen vége. Anglia támogatásának hiánya miatt ki nem fejlődtek. E nemzet kormánya azt, a mi után rég sovárgott lázadás nélkül megnyerendené. Némellyek állítják, hogy Christina királynő, mig Victoria Eubben mulatott, titkon meglátogatta őt, és kérte, hogy kormányának azon embereit, kik Esparterot pártolják, távolítsa el, s a Christina pártnak semmit se tegyenek utjába. L. Aberdeennek ugyan akkor terjedelmes kereskedési szerződéseket ígért, mint minőket Anglia Esparterotól remélhetne. Ez az, mi a legujabb alicantei, carthagenai s barcelonai lázadások kimenetét megmagyarázhatja. A mérsékdi párt ezek szerint kettős igát vet Spa-

*) De bizonyára sok soliditást és alapos theoriai ismereteket. Szerk.
**) Már ezt mi máskep tudjuk. Szerk.
***) Igaz szó, nem ros szó. Szerk.

LAPVIZSGA.

Jelenkor (f. e. 32dik sz.) Irányzikkül bevégzi „Váltó intézet pályája“ című cikket, melyben a jelen váltóintézet hiányainak pótlására, részint nemi czélszerű pótlásokat, részint pedig módosításokat ajánl. **Oliver.**

(F. e. 33ik sz.) Irányzikkében „A tisztújítás közjoga“ cím alatt kétségbe hozza a köz nemességnek — azért mivel tisztviselőket jog van választani — tanácskozási jogát; miután törvényeinkben világosan áll „hogy a megyei végzések a józanabb rész — sanior pars — által hozassanak; egyszersmind a nép aljas érdekeinek tekintetéből a titkos szavazások ellen nyilatkozik. Az egész cikk az utóbbi Komárom megyei tisztújításra vonatkozólag van írva, s szerző a főispán tetteit fölvilágosító okokkal védi. **Oliver.**

Világ (f. e. 32d. sz.) Irányzikké „Közgazdálkodási elméletek. X. Belföldi közlekedés.“ A közlekedési eszközök, és kereskedés körüli álokoskodásokat fejtegetvén szerző, áttér a vizek szabályozására, s ezt hazánkban, azon naponkint növekedő szükségek közé számítja, melyek sulyja végtére nyakunkra nehezül. „Az árvizek pusztításainak eleit venni — szól szerk. — még van idő rá, a nép általános boldogságát igazán szíven viselő fölsőbb gondoskodás, egyik főfeladatává tette, s itt ugyan nem a kamatokon mutatkozó nyereség, hanem valósággal már magában a veszély elhárítása, nagyobb nemzeti haszon, mint minden eddig szóba hozott vasutak tervezetesei; ezenkívül, mintegy ezer négy szög mértföldnyi termékeny terföldnek, vizártól tendő mentesítése, egyszerűleg csupán a megszüadított föld árával, a költségeket legalább tízszeresen visszatértené, a kamatokat pedig, a megszátagott közlekedés helyreállításával, s mintegy három millióval többre szaporodható népesség évi munkás szorgalmával, hasonlíthatatlanul jövedelmezőbbben hajtáná be, mint akármi más képzeltető vállalat — ez irányban a közfigyelem külkereskedési csillogó reményekkel vonatik földre, s valóban nemzeti közhasznú munkálatok végbevitelére iránt alaptalan kétségek támasztanak.“ Mennyire legyen igaza szerzőnek t. olvasóink belátására bizzuk, mi részünkről tiszta meggyőződéssel vele fogunk kezdet. — Mutogatta továbbá szerző, miszerint azon végire mehetlen rendetlenség, romlás, veszély, mely különösen honunk gyönyörű hajózható folyamainak tulajdona, nem annyira a természet kártekonyságának munkája, mint a tudományos elvek ellenére intézett czéltalan veszélyes igazgatások elmaradhatlan eredménye. Szerző a vízszabályozást, egy minden kivétel nélkül, méertökből álló testületre, — mely tudományi ismeretei és tapasztalattal a vízi munkálatokat oksszerűleg intézhesse — kívánja bízni, miután akár előre nézzünk, akár hátra ezenkívül nincs más mód. Ezen testületnek azonban ne legyen egyedüli föladata, az örökös tervezetés, rajzolgatás, mert arra még egyszer anyi személyzet sem lehet elégséges, mint mennyi különben, a munkálatok végrehajtásához kívántatnék; hanem a szükséges előkészületek megtételével, minden fölsőleges idő vesztegetést mellőzve, tudományos rendszerrel, s alapelvek szerint, magához a munkálatokhoz fogjon. Így a szabályozás kimenetele sem lesz kétes, a költségek is talán féltényre lepadnak, s a drága idő sem fog hasztalanul tekoztatni. Végül még azt is mutogatta a szerző, hogy a vízszabályozás által, a száraz földi közlekedések helyreállítására is — ott a hol jelenleg nem léteznek — a szükséges anyagokat meglehetne szerezne. **Oliver.**

TÁRSALGÁSI TEREM.

Néhány szó legújabb színműveim ügyében, a „Világ“-ban kijött „Szózatok“ ellenében.

Ha önök többen! mint csupán kritikusok lépnének föl, és színműveimet bármily irgalmatlanul megczibálnák, hallgatnék; s mint eddig tettem, bíralataikból az igazat — ha volna bennök igazság — használatul szépen kiszemelvén, a nem igazat el nem hinné a közönségre bíznam; s annál kevésbé tartanám szükségesnek épen legújabb színműveim mellett az ügyvedkedést, minthogy a legkézzelfoghatóbb közvélemény szól mellettök; mert épen ezen színműveim örvendenek olly nagy s minden osz-

tályból számos közönségnek, millyennek a nemzeti színpadon és vidéken egy drama sem, s műkedvelők által több helyütt épen az önök által szerencsétlennek mondott „Szökött katona“ tartatik érdemesnek előadásra, a „Két pisztoly“ iránt is több fölölr érkezvén megrendelés: e szerint az önök rosszalása ellenében bátran megnyughatnám a köztetésben, s azon örökre igaz példaszóban: néhány fecske még nem csinál nyarat, s egy — de még néhány fa sem erdő. De miután önök annak megmutatásából, hogy újabb színműveim izlés s különösen erkölcs tekintetében rosszak, azt szeretnék következtetni, hogy a nemzeti színház jelen igazgatása az izlés és erkölcs romlására szolgál, be kell bizonyitanom önöknek, hogy legújabb színműveimre nézve teljességgel nincs igazuk, s ledöntönnem azon védgerendákat, melyekkel magokat körül gerendáztak, s mely gerendák mellől olly biztosan vélnék puszkázhatni az igazgatóságra; meg kell mutatnom önöknek, hogy izlés és erkölcs tekintetében azért látják önök mások szemében a szálkát, minthogy a magukéban gerenda van; az az: azért vélné darabjaimat izlés nélkülieknek és erkölcstelen irányuaknak, minthogy nincs tiszta fogalmuk az izlésről és erkölcsi irányról.

Tehát először is meg kell mondanom önöknek, hogy midőn valamely színmű erkölcsi jó vagy rossz irányáról van szó, nem a mű egyes részleteiből, hanem az egészből kell ítéletet hozni: mert az erkölcsi irány azon főszelmében fekszik, melynek bebizonyítására a részletek csak eszközül szolgálnak. 2or Hogy kétféleképen lehet valakit erkölcsiségre tanítani: vagy ha megismertetem vele, mi az erény és jó, hogy kövesse; vagy ha megismertetem vele, mi a bűn és mi a rossz, hogy attól elrettenjen. 3or Erkölcstelen irónak csak azt tartom, ki a bűnt v. hibát szépíti és megkedvelteni igyekszik, sőt meg is jutalmaztatja; vagy azt, ki az erényt gyalázza, s tőle elidegeníteni törekszik: de ki igazat mond, ki igazán füst, a rosszat nem helyesli, s a jót nem rosszalja, azt erkölcstelen irónak nem mondhatni. 4er. Hogy a költemények erkölcsisége nem a jus patriumhoz támaszkodik, hanem az örök igaz természet jogokhoz és jopokból kell hogy gyökerezzen. 5or Hogy a lakoltatás költeményekben kétképen történhetik, vagy ha a bűnös elveszi testi büntetését, rendesen a halált, mert mi költők a botozásnak baráti nem vagyunk, hanem mindjárt azt kiáltjuk: le a fővel! — vagy ha a bűnös lelki gyötrelmekkel bűnhődik, azaz, már itt a földön purgatoriumba jut. Az elsőféle büntetés költeményekben nem czélszerű, s csak másod rendű személyek számára való, kiket gyakran plane büntetés nélkül hagyott a legnagyobb költő, Shakspeare is: hanem főszemélyt valódilig csak lelki gyötrelmekkel lehet büntetni, s az ilyeneknél a halál csak ráadás: tehát egyáltalában nem úgy, mint Sir Patrik bűnhődik, kit csak simpliciter agyonlőnek, hanem mint eredeti képe III. Rikárd, ki iszonyu lelki gyötrelmek után ejtetik el. Ha ezen öt pont igazságáról meg nem volnék győződve, letenném írói tollamat, és soha színpadra nem írnek.

Most lássuk az alkalmazást; lássuk, mit követnek el önök újabb színműveim körül erkölcsiség s vele összeolvastva az izlés tekintetében. Szólnak-e önök valahol az egésznek erkölcsi irányáról? — nem, hanem beszélnek egyes jelenetekről, azokat is mint látni fogjuk félremagyarázva. Midőn a „Két pisztoly“ erkölcsi irányát emlegetik, szólnak-e valahol Steinről, kiből mint őszpontosító személyben kell az irányt keresni, ki a kártyajátékon kezdve lépésökint a legiszonyabb vétkekre hág, ellentétben Bajkertivel, ki a körülményekkel és önmagával nemesen küzdve, majdnem testvéri áldozatul vérzik el? — Erről önök nagy bölcsen hallgattak, hanem beszélnek egyes jelenetekről, egyes arnyéklatokról, melyek az egész képnek csak kiegészítő részei, a világosság kiemelésére arnyéklatok: és pedig hogyan beszélnek?... Említik a börtönjelenetet, elismerik, hogy igazi színekkel van füstve, de félnek, nehogy a gazok és ártatlan barányok a törvényes eljárást kijátszani tanulják meg belőle, s e miatt azt kiáltják: le vele, mert erkölcstelenség! — Önök-ről itélve uraim, elhiszem, hogy vannak, kik a mézből is mérget szívnak, de a jelen esetben legyenek nyugodtak, a mérregyűjtésben mitsem profitírozhatni. Mert a még ártatlanok ezen börtönjelenetből hallhatják, hogy tömlöczeink többnyire bűdös,

nyolorsz. nyakába. Franciaország. most politikája, utóbb családi egybekötötés által uralkodik Spanyolországon, Anglia pedig iparmű készítményeivel készült a szerződés következtében előzőleni. — A marocci táborozás a mi-sterium által el van határozva. Spanyolország déli részében valamennyi főkapitánynak parancs adatott seregek szállítására, a gyűlpont Santa-Maria. Örvendetes hogy lázadásban résztvettek és megkegyelmezettek közül sokan iratják magukat szolgálatra. A ministerialis críse vége, miután e fontos kérdés irnt megtudtak egyezni. Madoz rövid idő mulva hadi tszék elébe állítatandik.

Franciaország. Páris mart. 29. A J. des Debats én Univers közt vita keletkezett Bonold bibornok megjelent emlékiratának következő fenyegető szavai fölött: „A püspökök megvonnának minden lelki és zsi együtt munkálatot olly rendszertől, melly közvetlenül, és közönségesen, az egyház ellen volna intézve.“ A kormány lap ezen mo. adatot ugy magyarázza, hogy az hasonló az egyházból kizáráshoz; az egyházi lap azonban ellent mond ezen magyarázatnak, s szerinte az együtt működésnek megtagadása, nemcsak a rendszert érdeklí, és nem egyjelentőségű az „egyetem“-mel; mire a kormány lap ismét nemü megjegyzéseket tesz; melyekre az Univers röviden ezeket feleli: „Kormányok, melyek vallást és lelkisméretet elnyomtak, mindig kérdezték; mit tehet egy tisztán lelkeszi hatalom ellenük, melynek egyedüli fegyverei ima, és szavakból áll, azonban hogy mit tehet azt ugyan ők mindig eléggé tapasztalák.

Lyonban most rövid idő alatt, mint egy 12 protestans tért át a katolikus hitre, köztök ollyanok, kik az előtt ugyancsak komoly protestansok valának, ugyan innen írják, hogy a vallásos vita, egyszersmind politikai is. A ministeri lapok, az egyházi lapok ellenében, mindig az 1802d. aprilis Ski egyezkedés pontjaival küzdenek, míg az egyházi lapok mutogatják, miszerint azon egyezkedés pontjainak nagyobb része soha életbe nem lépett, vagy a gyakorlatból régen kiment. A törvényes üldözés a kormány által az Univers géranjtára Barrier urra is kiterjesztett, ugyanazon okok miatt, melyekért Veuillot ur egyházi lap szerkesztőjére; az az a Combalot pert illetőleg; nevezetesen pedig a Valancei és Chalons-i püspökök leveleinek közzé tételeért, s a toursi katolikusoknak az elítelt Abbéhez intézett iratok nyilvánításáért, s ezen két nyilatkozatot megelőző dícsérő cikkért. — A zár alá vétel azonban még meg nem történt. És mi alatt illy módon közvetve a püspökök is bevadlott állapotba helyeztetnek, a J. des Debats az egyházi polemikusokat Broglie hgnek rövid nap várható biztosi jelentésére, mellyel a Pair kamrájában a viták megkezdődnek, utasítja, melly által, mint az említett hiszi, az egyetemről, vagy is inkább az egyetem által képviselt statusról, minden gyanúsítások a semmiségbe omlanak szét.

Páris mart. 29. Az annyiszor vitatott rabszolgá fölszabotási törvény, a kormánytanácsból csakugyan nem sokára a kamrák elébe kerül. Mackau tengerész minister, az antillák volt kormányzójának e részben tett sok évi tapasztalása tekintetéből hajlandó volt végre a kormány javaslatát elfogadni, a melly olly egyszerű, mint kivihető. Mackau ur javaslata szerint a francia gyarmatokban létező rabszolgáknak joga legyen magukat szabadokká megválthatni, mi eddig nekik megengedve nem volt, s a gyarmatos megtilthatta. A megváltás a rabszolgának tulajdon saját takarékból történjék, s a status csak annyiben segítse elő a fölszabotási, a mennyiben azt, különös jó magaviseletű, iparkodó szorgalmas rabszolgák előbb megérdemelnek, s így azokat segedelemmel lássa el, eszerint a status segélye mint különös jutalom esnék nekik osztály részül. A status ezen javaslatból, kettős hasznót ígérhet magának: először ez által a negerek, munkára, és takarékoságra fognak ösztönöztetni, és fokont a szabadság élvezetére elkészíteni. Másodszor a fölszabotási a nélkül, hogy az anyaország kincstárát terhelné, lassankint egészen meg fog történni. És miután ezen ügyet leginkább a penzkérdés akadályoztatta, az ezen javaslat által elhárítván, bizonyosan kedves fogadtatást lehet ígérni nekie a parlamentnél.

nedves, penészes helyek, hol a testi egészségtelenségen kívül, még lelki megromlás is várhat rájuk, tehát kedvet egyáltalában nem fognak érzeni oda juthatni. Azon együgyű baránykák pedig, kik szeretnének roszt tenni, ha tudnák, hogy ki nem sül, s ha tudnák, hogy a bíróságot képesek volnának kijátszani, épen nem merithetnek semmi üdvös tanítványt, miután Piros uram tanítását, egypár ügyetlen színlési mimika után, jónak láttam ott megszakasztani, midőn azon közös és rég elavult maximumát kimondá: „si fecisti, nega — ha tetted, tagadd“ s ezzel alkalmasint nem adtam a gazoknak olly biztos iránytűt, mellyel a vétkek szirtein és hullámain tuto tutissimo evezgethessenek; s miután épen készakartva választottam Petikét czélpontul, kinek büne sem több, sem kevesebb, minthogy egy zsidó fiutól néhány huszast elvettek és megkergették. Tehát miután a kérdésben levőt az abbéli szépmesterségnek legalantabbi lépésőjére állítottam, s ott is a feleletekben minden lépten bele sül, s elárulja magát: E szerint ezen jelenetből a hozzá hasonló ostoba fickók sem fognak nagy művészi elhittséget és kedvet merithetni a törvényszék kijátszására; főkép miután az előbbi és utóbbi jelenetekből megtanulhatják, hogy bizony az igazság mindenütt nyomában jár a szegény legénynek, s addig jár vizre a korsó, míg eltörik. Ez történi Sobrival és bandájával is, kik folyvásti üldözöttség közt végre is mind az igazság üldöző fegyverétől vérzenek el. Itt meg kell azt is jegyezni, hogy nem Sobri uram, mint önök állítják, hanem Füredy barátunk üdvözöltetik tapssal, ki igen jól játsza és éneklie szerepet; mert léptessünk föl csak benne valamely ügyetlen rosz színészt, bizony megmérjük, hogy kifütyölik. E szerint kár a közönséget gyanusítani, mintha a zsványokkal sympathizálna. Attól se méltóztassanak rettegni, hogy ezen Sobri majd sok Sobrit fog csinálni; mert bizony csak zsvány ő kelme énekeivel, tréfáival és Bájkeri iránti részvétével. Aggodalmunk eloszlatására nem lesz fölösleges azt is megmondanom, hogy az én Sobrim még olly ragyogó színben, anyagi bőségben sincs füstve, mint teszem Fra-Diavolo v. Zampa. 1) Ezen utolsó a fölött még más és botrányosabb gaszagokat is követel, mint esupa rablás, s a mellett egy megszorult vice királytól pardont és jutalmat is kap: nem is bűnhődik mással, minthogy szoborra vált régi kedvese dobogó kebléhez szoritja, s vele lesülyed, tehát ollyasmivel, mit csak a hüle hisz: azonban még is ki hallotta valaha, hogy valaki azért lett Zampa, vagy Fra-Diavolo, mivel ezen operákat gyakran látta? — sőt el lehet mondani, sok kanász azért lön haramja, mivel nem látta, az az, nem volt elég miveltsege, hogy színházat látogatni ohajtson. Nálunk Sobrik, kanászok s több a fele nevetlen parasztek lesznek, kiknek eszmejük sincs színházról. Továbbá haa haramja-eletet darab képes megkedveltetni, ugy az „a haramják“ hol Moor Károly minden nagyszerű erényvel, s igen kevés látszatos bűnnel van festve, és mind végig daczolva az üldöző igazsággal, sőt annak hadain diadalmoskodva, s ezen darab adatik szerzetét sok évek óta: még is kit tön haramja vezérré? — ábrándozóvá tesz igen is sok ifjat, mert az ábránd az ifjuságra ragadsó, de haramjává tudtommal nem tön senkit. Az én Sobrim vig fickó, ki énekel, bujdosik, főbeveréssel fenyegetőzik, kit folyvást üldöznek, s végre is agyonlönek; mellék személy, ki az egész képnek kiegészítésére és árnyéklátára elkerülhetlen szükséges. Vagy az lett volna-e üdvösebb a népre, és kevésbé veszélyes, ha holmi tragikai declamatiók által szanakozást indítana? — Az olly erkölcsi declamatiók fölébe tehát, millyenekkel önök engem erkölestelen iróvá erőködnek keresztelni, hálósipka, uram! s menyjünk aludni, mert: az élet kinevet az olly logikát! — 2)

De térjünk a kipányvázásra és siralomházra! — 3) Önök is elismerik, hogy a földszínről is kiirtandók — én is elismerem, és lám még is fölhozom a szinpadra! — igen, uraim fölhozom, mert még nincsenek kiirtva a földszínről, s

- 1) Ugy uram, de ezek külföldi művek, hogy lehetne tehát azokat erkölestelenség terjesztésével gyanusítani? — Piros és Sobri pedig magyarok, — ergo. Szerk.
- 2) De még az életben levők is nevetnek. Szerk.
- 3) Ez ám a szerző büne min megakadnak a többen dramatikuskok. Szerk.

itt a bökkenő! — És pedig a bitóhoz ártatlan embert kötetek, kit a leggyöngédebb bíró is bűnösnek hinnie, de nem az Isten, s nem ő maga-magát; s egy részről épen azért is ohajtom a bitókat kiasatni, mert ártatlan is juthat rájuk, s mivel képes valék az életből véve bebizonyítani, hogy nem azt a hatást szülik, mellyet szülniek kellene, hanem ellenkezőt; elrettentés helyett szanakozást, szanakozást gyakran nagy bűnösnek látszó fölött! — De tán ezeket is azért nem kelle szinpadra hoznom, nehogy kedvet kapjon a nép beléjük és rájuk jutni? ... ha valaki kedvet kapott hozzájuk, megvallom, az már igazán a méregből is mézet szívott. — Igy van uraim, midőn az ember erőnek erejével erkölestelenséget akar fölfödözni, hogy megmutassa, miként Szigligeti immoralis iró, s a darabjait adató igazgató rosz rendszert követ. — És miért követ rosz rendszert? 1) ... mert sok nép jár a színházba, ott delectálja magát és fizet is! — pedig az előtt erkölcsi terjesztő német bohózatokat látott, mellyek ellen többeknek a közönségből, még azután sem jutott soha eszökbé kikelni, miután a színház nemzetivé lön: de most a jelen igazgató alatt igen is kedvök szottyant kikelni, 2) az eredeti darabok ellen, mellyek kikelnek azokat küszöbölni, ha már ki nem küszöbölték. Ez persearra mutat, hogy önök az ügyet, s nem a személyt veszik tekintetbe! 3)

De térjünk végre a szerencsétlen „Szökött katoná“ édes anyjához. Bocsássanak meg önök, de ezen édes anya iránt balvéleményt méltóztatnak táplálni 3) mert ő fiának sorsa iránt intézkedett, s erről Korpádine asszonyom is bizonyoságot tehet. A grófné aztán férjhez menett, s Olaszhonba költözött férjével, s ennek tulajdonitható alkalmasint, hogy fiát föl nem kereste, vagy lehet, mivel fia iránt, kit csak szült, de aztán sohasem látott, nem is érzett valami különös hő szeretetet. Látják uraim, én ezt mind megvallom: de bátor vagyok egy szersmind megjegyezni, hogy épen itt fog kezdődni önök állítása ellenében annak megmutatása, hogy valamint a tigrisnő küzd kölykeiért, épen ugy küzd ezen édes anya egyetlen fiáért — mihelyt veszedelemben tudja lenni. Ezen édes anya, ki azt hitte, s tán aként nyugtata meg a közbenjáró baba is, hogy fiáért eleget tön egy csomó pénzzel, — fiát mint szorgalmas mesterembert látja Szent-Miklóson, férje nem távozik mellőle, s ő ha akarna sem ölelheti fiát, de szánni kezdi, s magával viszi képét Olaszhonba; csak ő tudná megmondani, ha beszélhetnék vele, hányszor álmodott azontúl fölöle. A bálban megtudja, hogy fia főben lövetik, s ő nem tigrisileg ugyan, mert grófné; hanem mindent elkövet hogy megszabadítsa. Végre épen szabadítási ösztöne annyira növekszik, hogy nem gondolva rangjával, férjével, melly viszonyok vasbilincsben fogva tartják, magánkivül, fölőrülten rohan az ezredeshez, a fiu atyjához, s megmenti egyetlen gyermekét. 4) — Mind ebből csak az sül ki, hogy önök nem igazat mondanak arról, hogy ezen édes anyában el van tapodva minden anyai érzet; sőt ellenkezőleg áll a dolog. Kísül továbbá, hogy épen az által, mit e fölvonásban szenved, meg is van büntetve, meg a lelki gyötrelmekkel elegendőleg; mert a lelki gyötrelmek mint mondám, a legigazibb drámai bűnhődések, drámajabbak mint teszem: bitó, fejezés, vagy a halálnak bármi testet kínzó neme. Házassága nem büntetés, abban igazuk van, hanem ugy hiszem szép erkölcsi példa azokra nézve, kik törvénytelen gyermekeikért, ha tehetik, hasonlót tenni tartoznának, és nem teszik, hej, pedig igen sokan nem teszik! — Végre kérem kimutatni, hol mondja, az ezredes erény megfelelőjének az grófné vétké? — ez ráfogás, uraim, és nem igaz: sőt szóról szóra ezt mondja az ezredes: „Szerettük egymást, s reményünk nem lehetett, s hogy a bírásról lemondani még sem tudánk vétekk volt, de vessen követ ránk, mint az üdvözítő mondja, ki sohasem botlott.“ S ezt uraim az ezredessel mondatom, ki maga is ludas. — De önök, ugy látszik, egyáltalában esőtörtököt mondanak, ha datumra kerül a sor: azért jobb lesz ezental csupán a declamatiók tag mezején maradniok.

A mondtak után „a koldusok operája“nak példája darabjaimra nem alkalmazható, sem „a neslei torony“é. — Ez utolsóra meg kell megjegyezni, hogy azt is meg kellene mutatniok, uraim hogy azon párisi társulat azon műből tanult fajtalankodni; mert az, hogy magukat Buridannak, s ég tudja minek nevezték, még mit sem bizonyít, miután tudjuk, hogy a legocsmányabb cselekedeteknek a legszentebb dolgok firmáját is adni napi rendben volt es van: azonban ki merné állítani, hogy azon cselekedeteknek azon szent dolgok voltak indokai? ... Egyébiránt dato non concessio legyen, hogy a „neslei torony“ az erkölcsiségre igen-igen veszedelmes színmű: tudják-e uraim, hogy ezen kárhóztatással fejekre mondanak itéletet? tudják-e, hogy épen ezzel mutatták meg, hogy az izlés és erkölcsiség körül a legszomorubb zavarban méltóztatnak lenni? — Ugy van uraim, mert önök, kik a neslei toronyt kárhóztatják, szózatuk első accordjaiban ekép szólnak: „Hetek és hónapok folynak le, és egy classica mű — elvész a spectaculumok végetlen özönében. Lendvaynének, ezen a szó teljes értelmében drámai művésznő, tán beszélni is felejtend, olly hosszú és nagy az idő, mióta őt a bohózatok tengere a színről leszorította. 1) Lendvaynéban feledjük Hamletet, Sir Patrikot 2), felejtjük egyszóval benne a művészt.“ ...

Dicső példa Hamlet és Patrik! — 3) S mi esoda azon színmű, mellyben ezen Sir Patrik működik? „A fehérek“ — Ismeretes mű... Mik történnék benne? — Sir Patrik principálisának elcsábítja nejét, aztán becsukja, aztán elakarja venni ezen nő leányát; a nő a közönség előtt szépen kivallja házasságtörését, ki férjét megcsalta; Sir Patrik csal jobbra, csal balra, csal mindent, kivel érintkezésbe jó, s olly jó kedvel folyvást, s legnagyobb gaszágai s legiszonyabb vétkei középette is saloni könnyűséggel látjuk őt; ő diadalmoskodik mind végig, nem ismer sem Istent, sem embert, nem semmi néven nevezendő lelki gyötrelmet, vagy bánatot; ől, csal, fajtalankodik, míg végre főben lövetik, simpliciter minden lelki lakoltatás nélkül: úgy annyira, hogy ha a véletlenbe nines erős hitünk, (pedig a véletlenbe bizni mi üdvös?) azt kellene elhinnünk, hogy a gazembernek jobb dolga van e földön, mint az igaznak. Lehet-e, szabad-e bűnös főszemélyt csak ugy sine fine lakoltatás nélkül főbe lövetni?... S önök, kik a „neslei torony“ veszedelmesnek tartják, veszedelmesnek az én darabjaimat, ezen darabot ohajtják látni! perse esupa erkölcsiség tekintetéből?! — 4) S önök ezen szerepet mindjárt Hamlet mellé helyezik! — természetesen, hogy fényes tanujelét adják izlésöknek?! — Rajta hát uraim, ohajtsák önök

1) Le bizony, a mi sajnos, egészségének változása. Szerk.

2) Oh! ez igen-igen erkölcsi darab, ajánlani kellene tanintézetekbe. Szerk.

3) Valóban egymás mellé illenek. Oh! Oh! Szerk.

4) Kérem, kérem, nem azért, hanem mivel nem ön terménye. Szokásunk nekünk magyaroknak magunkat megbuktatni, hogy az idegenek élhessenek, vigadhasanak. Szerk.

- 1) És...
- 2) De...
- 3) Al...
- 4) Va...
- 5) A...

Sir
leg,
ho z
ho g
meg
egy
Pa t
m é
z ő
cs ő
— N
feket
a bű
telen
adját
mert
Fehé
adját
jűk
ba m
tok II
letőv
ka te
tisztá
miket
tehát
gátón
és er
teni,
szeme

bebize
dolgá
szóza
gatta
lásul
mert i
gaszá
tatni,
önökn
ellenei
vagyu
mert n
nöket
Bartay
valami
gyetem
sőt m
a datu
ben, s
nek a
hogy a
szava
vai;
mondja

N
mányi
tal 18
pálya
gyan a
íróira
egész
lamint
sek tud
mint ve
tal tüze

„
termé
épült
mind
állati

Po
pályam
határidő
nak nál
1844.
nyilván

Sir Patrikot, és declamálnak e képen, ellenkezőleg, mint műveim fölött declamáltak: Szülék! hozzátok színházba gyermekeitek, hogy lássák egy férjes nő erényének megfelejtkezését, — hogy lássanak egy gaz latort Sir Patrikban, hiszen Sir Patrikra az erény nem jajdul föl, a szemérem nem sikolt föl; ezek nem mérgező és bódító eszközök, ezek erkölcsöt és izlést delectálva tanítanak! — Nézzétek a „f e h é r e k”-et, itt semmi sem fekete, csupán az erkölcsiség; itt nem lép föl a bűn massában, hanem tömegben, és nem meztelenül, hanem sophismákkal elczukrozva. 1) Ne adjátok a Szökött katonát, Két pisztolyt, 2) mert eredeti és nagy közönsége van, hanem adjátok a Fehéreket, mert fordított s nagy közönsége többé nincs; adjátok a Fehéreket, nehogy Lendvayunkban feledjük Sir Patrikot! Adjátok a Fehéreket ezen otromba műt, mellyben minden motíválva — nincs! Adjátok III. Rikárdnak ezen nyomoru parodiáját mellyet néhetvé valóban csak Lendvay barátom ügyes játéka tett! Igy van az, uraim, ha az ember nincs tisztában magával: ma feketéknek mondja, miket az előtt fejéreknek mondott. Kövessék tehát önök azon tanácsot, mellyet tisztelt igazgatóknak adnak, s ne beszéljenek épen önök izlés és erkölcsiségről, kik ahoz mit sem látszanak érteni, mert ismétlem, azért látnak szájkát a más szemében, mivel a magokéban gerenda van.

Ennyit szükségesnek láttam elmondani, annak bebizonyítására, hogy önök izlés és erkölcsiség dolgában zavart fejű birák. Az igazgató első szózatuknak állításait és datumait fölforgatta; a másodikkól sem marad önöknek vigasztalásul semmi: tehát hagyjanak föl a polemiával, mert itt nem elegendők holmi fogások, ide igazság kell, s annak hiányában kár a betűket koptatni, s a közönség türelmét fárasztani, mert mi önöknek mit sem nézünk el, mert valamint önök ellenei a jelen igazgatási rendszernek, mi meg barátjai vagyunk, és pedig nem többen, hanem sokan 3), s mert mi nem vagyunk olly jószívű birák, hogy önöket azért a színi ügy barátjainak higyjuk, mivel Bartay igazgatásának ellenei; s nem tartjuk önöket valami mély itéletű uraknak, mivel magukat az egyetemes közönségnél bőlebbeknek hiszik 4); sőt miután tapasztaltuk, milly igazságszeretők a datumok fölhozásában, milly alaposak az itéletben, s milly ügybarátok, s milly fontosan beszélnek a „Világ”-ba 5); meg vagyunk győződve, hogy a kezek ugyan E s a u kezei, de a szavak — ó a szavak! — a Jákób szavai; mert denique „tudja Pál, mit kaszál”; azt mondja a magyar. Pesten, april 25én 1844.

Szigligeti.

Nyilt levél. Szerzője azon természettudományi pályáiratnak, melly a m. tudós társaság által 1842ben kitézett 100 arany jutalmu physical pályára kérdésre felel, s melly kérdés megfejtése ugyan a t. társasági titoknok által, hazánk minden íróira nézve előlegesen is már f. é. febr. 28án az egész haza előtt sürgettetvén, s ismételtetvén; valamint az ezen idők közt tartott t. társasági gyűlések tudtával, s megegyezésével f. e. mart. 24kére, mint vég határ idő — ugyan a titoknoki hivatal által tüzetvén ki, ezen pályára kérdésre t. i.

„Kivántatik hazánk ég hajlatának természettudományi vizsgálatokon épült ismertetése előadatván, egyszersmind amannak hatásai a növényi, s állati életre.”

Pontosan megtartván e nyilatkozatot kibocsátó pályamunka szerzője által a pályafeleletnek említett határidőrei beküldése (mit a t. társaság titoknokának nálam levő vevénye: „Pest, mart. 22kén 1844. Schedel Ferencz m.k. aláírás alatt” nyilván bizonyít:) ez valóban f. e. mart. 22kén,

- 1) És így annál mamorosítóbban. Szerk.
- 2) De bizony adjátok. Szerk.
- 3) Alkalmasint több lesz itt az igen mint nem. Szerk.
- 4) Valami különöset szeret némely ember mindenben. Szerk.
- 5) A „Világ” Bartay ur fölvilágosítását közölvén, állítja, hogy a nagyobb szám a szózatot inkább helyesli mint gáncsolja. Ugyan kérem hol nyilatkozott az a nagyobb szám? alkalmasint a „Világ”-ban lesz. Szerk.

még a véghatáridő betölte előtt, a titoknoki hivatalhoz beküldetett, és nevémet 3 pecsét alatt burkoló levélkén; valamint a pályamunkám elején is fölirt ezen jelmonddal:

„Naturae contemplatio est ad Dei admirationem proxima, et apertissima via. Cicero.” Rendesen ellátatott! — Sőt f. e. mart. 25én (mit már a hírlapokban a t. társaság velünk tudatni méltóztatott) tartott tudós társasági kisgyűlésben, mint rendesen beküldött, s véghatáridőre rendesen érkezett physical pályáirat az egész gyűlés, s elnök megegyezésével elismertetett; a nevémet burkoló levélkém pedig az elnök pecsétje alatt a levéltárba tétetett; sőt még a titoknok által tett hírlapi hirdetésben is 3 rendes bíráló tagnak átnézetül s bírálatul (mi azonban ekkor egyetleeny beérkezett pályamunkára nézve, alapszabályok szerinti szokásban nem volt) kiadni rendeltetett, s ki is adatott; s ezzel mig inkább a rendes más felévi, szokott határidővel elismertetett; s így minekutána a divatozó társasági, pályamunkálódásra hagyni szokott logikai rend megtartása ez által is az egész haza előtt nyiltan bebizonyítottatott volna: — megvallom, mint az egyetlen egy physical beküldött pályáirat még most nevémet titokban tartó szerzője, hogy érteni nem tudhatom, és meg nem foghatom azt: hogy nagy intelligentiájú tudós társasági titoknok, sőt a gyűlések tudós elnöke, és rendes tudós tagjai mikép lehettek olly nagy zavarban: hogy f. évi april 1én tartott gyűlésükben csupán a physical-pályára kérdésre küldendő pályázó munkákat nem már másfél évi határidőre, v. is f. e. mart. 24re (mi ekkor mindennemű pályamunkálatra nézve divatban, s bevett szokásban volt) hanem eddigi szokás ellen harmadfél évre; vagy is 1845diki mart. 24re és épen ezen egyetlen egy physical pályakérdésnek megfejtését (meghagyván a törvény tudományi s dramaticai határnapját a régiben) nem tudom — milly inspiratio ból? határozhatták!!

Mint szerzője tehát ezen buktatasra világosan kitétt ártatlan physical pályamunkámnak most már méltán kikelnem kell, ama fatalis apr. 1ső ellen! — Ez a szerencsétlen nap az, mellyet nem ok nélkül tartja a régi magyar közmondás is fatalis, s eszeveszett napnak: melly még a tudós tagokat, annyira megzavarja: hogy e napon épen ellenkezőt végezzenek azzal; mit épen f. é. febr. 28án sőt mart. 25kén is gyűlésükben, az egész haza színe előtt végeztek, határoztak s nyilvánítottak!! — De fájdalom! Épen az én egyetlen egy megjelent pályamunkám ellen!!! — Épen ez ellen intéztettek a mérges nyilatkozatok! — Ki nem harmadfél év alatt; de másfél év alatt; sőt még sokkal rövidebb idő alatt is, hazám iránti buzgóságból, tudtam természettudományi pályáiratomat elkészíteni, s tudtam lényeges elemekkel kidolgozva, hazám ég hajlatának physical tudományos ismertetését, s annak hatásait a növényi s állati életre, természettudományi szellemben, psychologiai hatással, kivonatban előadni!!! —

Egész haza előtt tehát nyiltan kimondom fájdalommat: hogy ez az a hazánk szolidus literaturáját dülő sérelem: mi tudományos szorgalmunkat már olly gyakran bünteti; fardozásinkat, szigorubb studiumunkat visszaszítja; sőt ez a főnségesb tudományokat hazánkban örökre kiöli!!! —

Nevezetes ugyan, mint Herostrat tettje! — De szerencsétlen tünemény ez a magyar tudományos ég hajlatra nézve! — hogy épen a physical pályára iratoknál tünik ez olly gyakran föl! — Mi már egyszer egy munkás, s tudományokban fardozó honosunk, Vizer István a Karpátokról irt igen jeles természettudományi pályáiratával történt! — Fájdalom! Ennek is a physical munkája a 100 arany jutalomtól eltávolítottatott; mert ez is, az akkori árvizek daczára, egy maga jelenvén meg a határidőre, a társasági alapszabályok szerint a 100 arany jutalmat nyeredő lett volna! — Megbuktatására azonban, az árvizek ürügye alatt, (mellyeken keresztül azonban a pályázó karpátokról munka mégis Pestre bejutni tudott) ismét új határidő tüzetvén ki; erre a 2ik határidőre megjelent 2 más pályázó munkákkal is birói itélet alá jöven, 2 rendes bíráló tag által ismét legjobbnak, s első jutalomra méltónak itéltetett! —

De ismét (mint akkoriban hallatott!) rendszer

elleni szavazás többségének poetikai osztályu árnyája által, a 2 bíráló rendes tag józan itélete ellenében, szerencsétlenül megbuktatott; és így azon Karpátokról irt pályamunka, melly 2 bíráló által első jutalomra méltónak itéltetett, még csak mellék díjjal sem koszoruztatott meg, és így el sem fogadtatott!! — Facti dolog ez: mi az egész haza tudtával történt! Uraim! A tisztán látók, s érzők nem kis bosszuságára, a nélkül, hogy elégtétel a karpátokról pályamunka szerzőjének adatott volna!! — E szerencsétlen tünemény a tudományos magyar ég hajlatra nézve tehát épen az én mostani physical pályamunkámnál is ujra fölünik: melly munka pedig ugyan épen a magyar ég hajlat természettudományi ismertetését fejtegeti; annak főnségét, szelidségét s jótékony hatásait hirdeti és magasztalja!! — S mégis ezen jótékony magyar ég hajlat alatt, az az fejtegető természetbúvár, a fejtegető pályáirat mig azok eltökölt szerencsétlen szerzője, a kedves hozzájuk jótékony ég hajlata alatt, zordon fellegeket ellene támadni; a föltornyosodott zivatáros fölhőiből sujtó menyköveket ellene löveltetni, s sápodó irigység metelyét, ártatlan munkája ellen, hazánk ékes virányain elterjesztetni, melly azt kiölije, fájdalommal tapasztalni kénytelen!! —

Nem látom valóban az okát: hogy e jelenvaló esetben sem a törvényes pályakérdésre, sem a dramaturgiaira hosszabb határidő másfél évnél nem kívánthatik a megfejtő feleletre, s csupán a physical pályakérdésre kell harmad félév: hogy megfejtethessék! — Ha az én esekélyeségem másfél év alatt megfejtetni, és érdekes elemekkel fölékítve elkészíteni s rendes időre beküldeni tudta; — sőt annak megfejtésében másfél évet sem töltött — nem látom valóban helyes okát: miért más is azt véghezvinni képes nem lehetne; ha lelkes iparral, egy kis tudománnyal, s munkás szorgalommal járulandna, vagy járulandott volna hozzá! — De munka kell ehez, uraim! És ismét munka! Alaposb tudomány, buzgóság s munkálattal összekötött béketűrés! — nem megy ez pusztá szóval — tettel kell ezt bebizonyítani!! — Ki másfél év alatt pályamunkát elkészíteni tehetetlen, száljon le az a pályázó térről; mert fogyatkozik ott a realis tudomány! — Illyen képzelt tudósoknak még harmadfél év is kevés leend; mert hogy harmadfél évig s év alatt csupán observálgasson: arra ismét az meg kevés; — minekutána a jelenvaló physical kérdésnél meteorologiai és physical vizsgálatok közép számát nem egy, sem két, hanem 10, 20, 30 és 50 évi pontos, s összefüggő vizsgálatokból lehet következtetni, és hiteles kutfőkiből kell meríteni! Klimatologia pedig s isothermi, isotheri és isochimieni, s ezek szerint a hóhatári tant a föld többi részeivel kell pallelisálni! Ezeket korán sem kérdésközl mondok: mellyek örök igazságot alkotják a tudományok országában! — Hanem valóban honi fájdalom sajtolja ki ezen szavakat keblemből: mellyet az aprilis 1-sőnek tüneménye; az a r m á n y s logicitlan academiái rendszer; valamint végre az alapszabályoktól s divatozó academiái szokástól ismét új eltávozás méltatlanul annyira sujtják!! — S ez az, kedves hazám! Mi hazánk tudományos virágzásával annyira ellenkezik! Ez az, mi szomorú érzelmekkel lepi el, s talán további tudományos honi magyar ajku munkálatok iránt örökre megfásulva, a méltatlanság háladatlan borujába burkolandja hazámnak olly hön, s tiszta tudományos szellemmel szolgálói vágyó keblemet!!! —

Nemzeti színészet Pozsonyban.

Aprilis 11én országgyűlési szállás Vachot Imrétől. Az írkokot adá Gyula y, a posonyi polgárt K e e k e s, leányát Feketéné, a hadnagyot Gy ő r ő g h. Ezen darab Pesten szép számu közönséget gyűjtött, a mennyire azt a hírlapokból értettük a magyar színházba mind a mellett is, hogy Pesten ez jóval kevesebb érdekléssel bir, miután némely országgyűlési helybeli (localis) körülmények ott vagy kevésbé, vagy épen nem ismeretesek; és Pozsonyban, hol azok teljes mértékben képzelhetők, s a darabbal combinálhatók, a közönség csak ugy nem jelent meg a színházban, mint máskor nem szokott. Színészeink főnértettei igyekeztek jól adni a darabot, de hogy a mindennap rendszeren üres színházban kedvel játszanak, s a színpadon kedvet kapjanak a színi pályáni hala-

dást feszített szorgalommal megkísérteni, azt kívánni sem lehet. — April 12én Cremonai szövetnekes ifju: színjáték 4. fől. Kotzebue után Komlóssy Ferencz. A darabról elég annyit mondani, hogy keveset ér. April. 13án Kérők: eredetivígj. 3 főlvonásban Kisfaludy Károlytól. Hősváryt adá Száky, Málit Kecskésné, Károlyt Gyulay, Lidit Feketéné, Margitot Teréz, az ügyészt Szerbényi, Szelházit Farkas. — Szerbényi az ügyészt közelégedésre játszá, mit a közönség tapsal jelentett ki. — Mi az eredeti magyar daraboknak ellenségei épen nem vagyunk, azonban meg kell vallanunk, hogy azok között alig van egynehány, mit a színpadon szívesen látnánk; így Kisfaludynak ezen darabja színpadra nem alkalmas, miután az ügyésznek latin mondatait, mellyeknek némileg a darab vítzéinek kellene lenniök, a közönség jelebb része t. i. a hölgyek nem értik, kik iránt pedig meggyőződésünk szerint valamint mindenkor, egy a színházban is legnagyobb figyelemmel kell lenni. — April. 14én Falusi lakodalm: vigjáték Jakab Istvántól. Száky adá a földes urat, és pedig meglegedésünkre, s szívesen megvalljuk, hogy ő az ilyen szerepeket, hol házi körében minden feszességet nélkülözhető házi urat, nagybányát sat. kell adni, egész természetességgel, az az ugy adja, mint azt adni kelltek, s valamint Feketénéről már az előtt kimondánk, hogy egyszerű s minden feszességet nélkülözhető falusi leányt jól szokott játszani, azért neki tanácslank különösen az illy igénytelen, szende szerepekben magát tökéletesíteni. Szathmáryban egy igazi falusi tudakosságára valamit tartó, s épen ezért maga egész tudatlanságában mutatkozó vőfényt láttunk; ő az illy szerepeket nem rosszul szokta adni. Szerbényi adá a kántort, Farkas a notariust, Gyöngyösy a bírót, Györögh a huszárt, Arday az inast; a szerepek szerencsés fölőadása sükérültte tevé az előadást. Arday természetes játszásától, mellyet a minap kiemelve említünk meg, tulzott fogásai által mindinkább eltávozni kezd; s ezért nem díszetett, de megrovaszt érdemel; mert hidje el Arday, hogy minél inkább éreztetni a nézővel egy színész játszása azt, hogy az csak a színpadon történik, a közéletben azonban nem, annál inkább távol volt a színész a jól játszástól; a franczia színészeket ha figyelemmel nézte Arday, láthatta azok milly természetesen játszóttak; nem elég csak beszélni, és hozzá bizonyos tagjáratással járulni, hanem egy színésznek adandó szerepét eleve figyelemmel átgondolni, annak lelkét fölfogni, magát ezen helyzetbe egészen behelyezni kelltek, s csak így adhatja szerepét (ha így szabad mondani) tökéletesen az az ugy, a mint az a közéletben is megtörténhetett. Ezen előadáson főpapjaink egyike, segy káptalanbeli követ is jelen voltak, bár csak ezt ezután többször, és pedig többes számban mondhatnók el! valamint ezt hazánk több nagyméltóságairól, s különösen a tárnok, és posegai főispán ő nmlgaikról mint színházunk mindennapi látogatóiról, valamint b. Mednyánszky ő nmlga és több méltóságos családokról örömmel elmondhatjuk. A zártsekekről s földszinről elég legyen csak annyit mondanunk, hogy midőn a pesti színházról azt írják a lapok hogy üres volt, akkor az Pozsonyban szép számu közönséget tenne Apr. 15. Az árva fiu, v. a londoni koldusok: dráma 5 főlvonásb. Dinaux és Lemoin után Egressy Béni. Mi ezen jeles darabot, melly mulattatót, tanulságost, vig szomorú darabokat olly kellemetes változatossággal mutat föl, mint kevés darabok, Pesten Lendvay, Fácsey, Szentpétery, Telepy, Bartha által láttuk előadatni, és pedig bár egy darabot egyszerűen többször egymásután látni nem szeretünk, még is mindig szívesen valánk jelen azon, — hogy tehát mi egy illy jeles előadáshoz szokottak, abban most élvezetet találunk volna, kívánni sem lehetett. Nikleby adá Arday, ez nem neki való szerep volt, John Browdie volt Száky, (oh de érezzük, hogy ő nem prospectusok prospectusa!) Smike Feketéné, Ralph Gyulay.

lay. Soha sem érezteté Gyulay olly mértékben velünk mint ekkor, hogy neki még sokat, igen igen sokat kell tanulnia, izzadnia, míg a jeles színészi nevezetet egész igazsággal megérdemlendi; miután Gyulayban szini tehetség jeleit láttuk már egynehány alkalommal, ne vegye rosz néven abeli tanácsunkat, hogy az országgyűlés végével ne esatlakozzék holmi vándorló társasághoz talán azon kis hiúságból, hogy a gyengék között az övé leend az elsőség, mert ő leend a legerősebb, vagy is inkább a legkevesbé gyenge közöttök, — hanem ha körülményei engedendik, forduljon Pest felé, s ott tanuljon valaha jeles lehetni; de egyszerűen emlékezzék meg mindig arra, hogy annál kevésbé leend jeles, s annál későbbben, minél inkább s korább adand helyet az önjelességről hiu képzeletnek; ugyanezt mondjuk Barthanának, kinek a pesti színpadot elhagynia nem kellett volna, ugyanezt Szathmárynak, s Chiabainának, kinek az egyszerű társalgási szerepekben is használt declamatorius beszéd modorával még mindekkorig nem tudunk kibékülni. April 16dikan adattott „Oscar, vagy megcsaltam nőmet“ vigjáték Scribe, és Duveyrier után fordítá Egressy Béni. — Bonnivet oscart (Gyulay) meglegedésig adá, hűn fejte ki a könnyelműség esapodár férjnek jellemét, s bírva — még a türethős színészetnek is legfőbb kellékét a szereptudást, melly nélkül színészeink nem gyéren erőködnek. — Julia (Barthané) kevésbé élénk, mint az ötletdús s szeszélyes Juliától igényelhetni. — Bonnivet Gedeon (Száky) jellemet talált, s a kaczerságban aggott kalandteljes nagybátyát — jól személyesíté. Terigny (Györögh) kissé nagyobb erőt adhatta — különben is gyenge szerepének, — mint minőt néhány érthetőleg ejtett szavaiban tapasztalánk. Nem mellőzhejük el megsugni ez egyének; miszerint a közönségre nagyobb ügyeletet fordítson; — mert sok olly szavak is hatástalanok, mellyek hallatnak; de mennyivel inkább azok, mellyeknek hangjai alig képesek a színpadot átrezgeni. — Nanette (Kecskésné) gyengén. — Mi e szerepben Feketénét ohajtánk látni, kinek különösen sikerülni szokott az ügyes szobaleányok személyesítése. — Első főlvonás után Ricci-től — egy magány dalt — 2dik után Egressy Béni „epedő“ címü magánydaltát köztetszéssel éneklé Gusztinyi Julia. — Ma közönségünk — az eddigieknél — nagyobb számmal volt. — April 17kén „Az idegen nő“ öt főlvonásu színjáték. — Weisenthurn-nő után Kiss Iván. — A mai előadás a legsikerültebbek egyike volt. Berkefy grófnő (Szathmáryné) a rang s bírtok büszkítette nős de mégis jó szívé anyát szokott szerencsés tapintatával jellemzé, és ismert képességét itt is tanusitá. — Henrik (Gyulay) szorgalommal párosult szép reményü tehetséget fejte ki. Mi folytonos ipart ajánlunk ez ifju színésznek, s nem csalódunk ha benne szép reményt helyezünk. — Gróf Repkényi kapitány (Györögh) gondolatlan öltözködése alig engedé elhűteni, hogy a szép Henriette csakugyan megszereté, még pedig első találkozására; mert itt többnyire csak külsőkből ítelhetni, hová — főleg egy katona tisztben — a csinosul rendezett öltözet mellőzhetően szükséges. — Szirtfoky város kapitány (Benke) türethős, — ám de Téglásy (Száky) igen igen jó, — ő az egyenes szívé, s becsületességben szinte büszke vargát hűn jellemzé, s több jelenetei magtapsolatvan, érezheté; miszerint kis, de fényes közönségünk elégült vala játékaival. Liza Téglásné (Feketéné) szinte ismert tapintatával jellemzé az együgyü nőt — Marie (Chiabainé) a sors ostorozta idegen nőben jeleskedett, elég élénk hangulattal füstve a szü bus érzeteit, ohajtánk azonban, hogy az ifju gróf adta pénz visszaütalásánál kissé nyomatosabban fejezte volna ki magát, miként tisztá öntudatu nőtől — hason esetnél — várhatni. Az ügyetlen varga inast (Arday) elég ügyetlenül adá, s erre több nem kellett. Atalában azt jegyezzük meg, hogy a szerepek jó kiosztása nevezetes keleke az előadás sikerülésének, mit ma örömmel tapasztalánk.

Társulatok és intézetek.

Kisfaludy társaság. A magyar népdalok, hagyományok, mesék, mondák ügyében a Kisfaludy társág részéről hírlapok útján közzé tett fölszólításnak már eddig is kivánt eredménye lön a n. é. közönségben, alulirhoz több felől érkeztek küldemények, mellyek azon reményre buzdítanak, hogy a szép czél el fog éretni, s költésznöknek olly forrás vagy legalább segéd kútfő nyílandik meg, melly a magy. eredeti s idegentől ment szellemét leghivebben fogja tükrözni. Kötelességül érezzük egyszersmind több érdemes honfiak részvételének kikérésével elősorolni a t. cz. küldők eddigi névsorát, ugymint:

Kelecsényi József küldött 13 darabot; köztök egy pár regedalt is.

Füzes-Gyarmathról Szakal Lajos beküldé Huszár Lajos gyűjteményét, benne 17 dal. Ugyanazon vidékről H. G. néhányat töredékekben.

Piry Czirjek érsekújvári prof. 36 dalból álló gyűjteményt, mellyet különböző helyeken és vidékeken hallott.

Szabó Dávid 39 számot megütő derék dalokkal segíté a vállalatot.

Haas Mihály 21 dalt küldetöbbnyire baranyai híres rablókról.

Gr. D. V. 50, saját színü és modoru dallal járult az eddigiekhez; köztök néhány különösen szép és valódi népköltészeti kincs.

Nyájasdi (hihetőlog álnev) egy mondat küldé Buda haláláról.

Döbrentei Gábor k. tanácsos székely népdalgyűjteményt ígért.

Erősen reméljük, hogy egyjteményvel meg nincs bezárva a küldemények sora, noha kezdetnek ez elég, s köszönet a buzgó gyűjtőknek! Figyelmeztetjük egyuttal érdemes beküldőinket a régi kalendáriumokra, mestergerendai könyvekre, mellyekben leginkább lehet találni efféle hagyományokat, ereklyéket, valamint arra is kérjük, hogy a dalokat magok eredeti pongyolaságukban méltóztassanak hozzánk szállítani. Költ Pesten april. 17. 1844. Erdélyi János, titoknok.

Kisfaludy társaság. Erdélyi János titoknok hosszabb időre külföldre utazván, a társaság megkérésére Garay János vállalta föl hivatalát; minél fogva, addig is, míg más intézkedés nem történik, a kikért népdalok és mondáknak, ugy egyéb, a Kisfaludy társaságot illető leveleknek és küldeményeknek is, a nevezett titoknoki helyetteshez (uri utca, Trattner-Károlyi ház 2ik udvar, 2dik emelet) intéztetése kérefik. Pesten, a társaságnak apr. 21. tartott üléséből, 1844. Schedel F. igazgató.

Iparegyesületi leczkék. Ma vasárnap april. 28kán Dr. Vallas ur az araeometriáról Stöl 9ig — Dr. Nendvich ur pedig a phosphorról 9fél 10ig fognak előadást tartani. Csanády — jegyző.

Visszahuzás. Lapjaink 31dik száma, Ikervárosi hírnök rovata alatt megemlítök a nemzeti s német színház igazgatóságai között Ender k. a. az utóbbi színházban történendő föllépése miatt támadt kérdéseket, mondók, hogy a nevezett énekesnőnek Bartay ural kötött szerződéséről Forst ur eleve értesítve volt, s hogy ugyan ezen szerződésért, mint nála letettnél, az illető eljáró hatósági hivatalnok által fölszólítva, saját lakására ment legyen. Ezen állítást balul értettük, mert a mint jelenleg biztos külfölből tudósítottunk, Forst ur az érintett szerződésről semmit sem tudott, s midőn a szerződés elhozása kedvéért eltávozott; nem saját, hanem Ender k. a. lakára ment érette. Továbbá mondók, hogy Ender k. a. másod énekesnőnek marad a tetzés esetében, ez sem áll, mert ő mint első énekesnő szerződött.

Megjelenik minden szerdán és szombaton, fél évi ára helyben kihordással 5 ft. postán borítékkal 6 ft.; ismeretlen kezektől bérmentesíteni kérjük a leveleket, a lapokat illető levelek aszerkesztőségnek czimeztetendők.

Szerkeszti Kovacsóczy Mihály. — Nyomatik Trattner-Károlyi betüivel, uri-utca 453. szám.